

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il "13" yanvar
tarixli İ-04 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

**“KƏND TƏSƏRRÜFATI ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 28 №-li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

MÜNDƏRİCAT

Standartın təyinatı	3
Məqsəd	3
Standartın tətbiqi sahəsi.....	3
Əsas anlayışlar.....	4
Kənd təsərrüfatı ilə bağlı anlayışlar	4
Ümumi anlayışlar	4
Tanınma və qiymətləndirmə	5
Mənfəət və zərərlər	7
Ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməməsi.....	7
Hökumət subsidiyaları	7
Məlumatın açıqlanması	8
Ümumi.....	8
Ədalətli dəyərin etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilməməsinə görə bioloji aktivlər üçün əlavə açıqlamalar	10
Hökumət subsidiyaları.....	10
Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddəaları.....	11
Əlavə 1	12
“Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə	12

**“KƏND TƏSƏRRÜFATI ÜZRƏ”
KOMMERSIYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 28 NƏ LI MILLI MÜHASİBAT UÇOTU
STANDARTI**

Standartın təyinatı

1. Bu Standart «Mühasibat uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Kənd təsərrüfatı” adlı 41 Nə-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə bağlı uçot qaydalarının və açıqlamaların müəyyən edilməsidir

Standartın tətbiqi sahəsi

3. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan kommersiya təşkilatları tərəfindən tətbiq edilir
4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq edilir.
5. Bu Standart, kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli olarsa, aşağıdakılara tətbiq olunacaqdır:
 - (a) bioloji aktivlər;
 - (b) məhsul yığımı anında kənd təsərrüfatı məhsulları; və
 - (c) 34-35-ci maddələrdə göstərilənlərlə əhatələnmiş hökumət subsidiyaları.
6. Bu Standart tətbiq olunmur:
 - (a) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli torpağa (bax. *“Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə”* 7 Nə-li və *“Daşınmaz əmlaka investisiyalar üzrə”* 27 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartları); və
 - (b) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli qeyri-maddi aktivlərə (bax: *“Qeyri-maddi aktivlər üzrə”* 12 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı).
7. Bu Standart yalnız məhsul yığımı anında müəssisənin bioloji aktivinin yetişdirdiyi kənd təsərrüfatı məhsuluna şamil edilir. Bundan sonra, *“Ehtiyatlar üzrə”* 8 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı və ya digər tətbiq oluna biləcək standart tətbiq olunur. Nəticə etibarlı ilə, bu Standart məhsul yığımından sonra kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı ilə məşğul olmur.

Əsas anlayışlar

Kənd təsərrüfatı ilə bağlı anlayışlar

8. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:
- Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti* bioloji aktivlərin satış, kənd təsərrüfatı məhsulları və ya əlavə bioloji aktivə bioloji transformasiyasının müəssisə tərəfindən idarə edilməsi deməkdir.
- Kənd təsərrüfatı məhsulu* müəssisənin bioloji aktivlərindən yığılmış məhsuldur.
- Bioloji aktiv* canlı heyvan və ya bitkidir.
- Bioloji transformasiyaya* bioloji aktivlərdə keyfiyyət və kəmiyyət dəyişikliklərinə səbəb olan yetişmə, cinsin korlanması, istehsal və törəmə prosesləri daxildir.
- Bioloji aktivlər qrupu* canlı heyvan və bitkilərin cəmidir.
- Kənd təsərrüfatı məhsullarının yığılımı* bioloji aktivdən və ya bioloji aktivin ömrü prosesinin kəsilməsindən alınan maddədir.
9. Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti müxtəlif fəaliyyət növlərini əhatə edir; məsələn, mal-qara və meşə yetişdirilməsi, illik və ya çoxillik məhsul yetişdirilməsi, meyvə bağları və plantasiyalar, gülçülük və su təsərrüfatı (balıq vətəgələri də daxil olmaqla). Müəyyən ümumi xüsusiyyətlər bu müxtəliflik icində mövcuddur:
- (a) *Dəyişə bilmə qabiliyyəti*. Canlı heyvan və bitkilər bioloji transformasiyaya uğrayırlar;
- (b) *Dəyişikliyin idarə edilməsi*. Rəhbərlik prosesinin baş tutması üçün şərtləri artırmaq və ya ən azı sabitləşdirməklə bioloji transformasiyaya yardımçı olur (məsələn, qida səviyyəsi, rütubət, temperatur, məhsuldarlıq və işıq). Belə idarəetmə kənd təsərrüfatı fəaliyyətini digər fəaliyyət növlərindən fərqləndirir. Məsələn, idarəolunmayan mənbələrdən məhsul yığmaq (beləki, okeandan balıq ovlama və meşələrin qırılması) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti deyildir; və
- (c) *Dəyişikliyin ölçülməsi*. Bioloji transformasiyanın gətirdiyi keyfiyyətdə dəyişiklik (məsələn, genetik keyfiyyət, sıxlıq, yetişkənlik, piy qatı, protein, və liflərin möhkəmliyi) və ya kəmiyyət (məsələn, nəsil, çəki, kub metr, lifin uzunluğu və ya diametri və tumurcuqların sayı) gündəlik idarəetmə qaydasında ölçülür və müşahidə olunur.
10. Bioloji transformasiya aşağıdakı nəticələrə gətirib çıxarır:
- (a) (i) Artım vasitəsilə aktivlərin artımına, (ii) nəslin korlanmasına və ya (iii) nəsil artımına; və ya
- (b) çay yarpağı, yun və süd kimi kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı.

Ümumi anlayışlar

11. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Fəal bazar aşağıdakı mövcud olan şərtləri əhatə edir:

- (a) bazarda alınıb-satılan mallar eyni tiplidir;
- (b) hazır alıcı və satıcı tapmaq hər an mümkündür; və
- (c) qiymətlər hamı üçün məlumdur.

Balans dəyəri balans hesabında tanınan aktivin məbləğidir.

Ədalətli dəyər - bir-birindən asılı olmayan, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatları həyata keçirməkdə maraqlı olan tərəflər arasında əməliyyatların icrası zamanı aktivlə əvəz edilməsi və ya öhdəliklərin əvəzində ödənilməsi mümkün olan vəsaitlərdir.

Hökumət subsidiyaları "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatın açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartında göstəriləni kimidir.

12. Aktivin ədalətli dəyəri onun cari yeri və şəraitinə əsaslanır. Nəticə etibarilə, məsələn, münasib bazarda buynuzlu mal-qaranın qiyməti, bazara daşınma və digər xərclər çıxılmaqla, onun fermadakı ədalətli dəyəridir.

Tanınma və qiymətləndirmə

13. Müəssisə bioloji aktivini və ya kənd təsərrüfatı məhsulunu ancaq və ancaq aşağıda göstərilən şərtlərin mövcud olduğu təqdirdə tanıya bilər:
 - (a) müəssisə keçmiş hadisələr nəticəsində, aktivə nəzarət edirsə;
 - (b) aktivlə əlaqədar olan gələcək iqtisadi səmərələrin müəssisəyə daxil olacağı ehtimaldırsa; və
 - (c) aktivin ədalətli və ilkin dəyərləri etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilsə.
14. Kənd təsərrüfatı fəaliyyətində nəzarət, məsələn mal-qaranın hüquqi mülkiyyəti və möhürlənməsi və ya alqısı, doğulması və ya süddən ayrılması zamanı mal-qaranın hər hansı digər şəkildə işarələnməsi ilə sübut edilə bilər. Gələcək səmərə adətən mühüm fiziki əlamətlərə görə qiymətləndirilir.
15. Bioloji aktiv ilkin tanınmada və hər balans hesabatı tarixində, satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyər çıxılmaqla, özünün ədalətli dəyərində, 30-cu maddədə təsvir olunmuş və ədalətli dəyərin etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilməməsi halları istisna olmaqla, qiymətləndiriləcəkdir.
16. Müəssisənin bioloji aktivindən əldə edilmiş kənd təsərrüfatı məhsulu, məhsul yığını anında və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyər çıxılmaqla özünün ədalətli dəyəri ilə qiymətləndiriləcəkdir. Belə qiymətləndirmə *"Ehtiyatlar üzrə"* 8 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı və ya digər tətbiq oluna biləcək Standart tətbiq olunarkən həmin tarixə olan dəyərdir.
17. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyərə broker və dilerlərin komissiyaları, tənzimləmə agentliklərinə və əmtəə birjalarına olan ödəmələr və transfer vergiləri və rüsumlar daxildir. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyərə nəqliyyat və bazara aktivlərin daşınması ilə əlaqədar xərclər daxil deyildir.
18. Bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyərinin müəyyən edilməsinə, mühüm əlamətlərə uyğun bioloji aktivlərin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının qruplaşması ilə yardımçı olmaq olar; məsələn, yaş və ya keyfiyyət. Müəssisə bazarda istifadə olunan qiymətin əsasına təsir edən müvafiq əlamətləri seçir.
19. Müəssisələr bioloji aktivləri və ya kənd təsərrüfatı məhsullarını gələcək tarixlə satmaq üçün tez-tez müqavilə bağlayırlar. Müqavilə qiymətləri ədalətli dəyərin müəyyən olunmasında münasib deyildir, çünki alıcı və satıcı sövdələşməyə girərkən ədalətli dəyər cari bazarı əks etdirir. Nəticə etibarilə, bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyəri müqavilənin mövcudluğuna görə uyğunlaşdırıla bilməz. Bəzi hallarda, bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı müqaviləsi, *"Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti aktivlər və şərti öhdəliklər üzrə"* 10 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartında müəyyən edildiyi kimi, ağır şərtlə müqavilə ola bilər. Ağır şərtlə müqavilələrə 10 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı tətbiq olunur.

20. Əgər bioloji aktiv və ya kənd təsərrüfatı üçün fəal bazar mövcuddursa, həmin bazarda qoyulmuş qiymət həmin aktiv üçün ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi üçün məqbuldur. Əgər müəssisənin müxtəlif fəal bazarlara çıxışı varsa, o zaman müəssisə daha münasibindən istifadə edir.
21. Əgər fəal bazar mövcud deyilsə, o zaman müəssisə ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi üçün, aşağıda göstərilənlərdən birindən və ya bir neçəsindən mümkün olanını istifadə edəcəkdir:
- (a) ən son bazar əməliyyatı qiymətindən, o şərtlə ki, əməliyyat və balans hesabatı tarixləri arasında iqtisadiyyatda mühüm dəyişiklik olmamışdır;
 - (b) fərqlər üzrə düzəliş edilmiş oxşar aktivlər üçün bazar qiymətlərindən; və
 - (c) mal idxalı üçün qablaşma qutularında əks olunmuş meyvə bağlarının dəyəri, buşel və ya hektar ətin kiloqramında əks olunmuş iri buynuzlu mal-qaranın dəyəri kimi sahələr üzrə formalaşmış ümümməqbul göstəricilər.
22. Bəzi hallarda, 20-ci maddədə göstərilmiş məlumat mənbələri bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyəri ilə bağlı müxtəlif nəticələr təklif edə bilər. Əsaslanmış təxminlərin dar çərçivəsində ədalətli dəyərin ən etibarlı təxmininə gəlinməsi məqsədilə müəssisə həmin fərqlərin səbəblərini araşdırır.
23. Bəzi hallarda, bazarın müəyyən etdiyi qiymətlər və ya dəyərlər bioloji aktivin cari vəziyyətində mümkün deyildir. Bu hallarda, müəssisə ədalətli dəyəri müəyyən edərkən cari bazarda müəyyən edilmiş vergidən əvvəlki dərəcə ilə diskont edilmiş aktiv üzrə gözlənilən xalis pul vəsaitləri hərəkətinin diskontlaşdırılmış dəyərindən istifadə edir.
24. Gözlənilən xalis pul vəsaitləri hərəkətinin diskontlaşdırılmış dəyərinin hesablanması məqsədi bioloji aktivin hazırkı yerində və şəraitdə ədalətli dəyərini müəyyən etməkdir. Müəssisə bunu istifadə ediləcək müvafiq diskont dərəcəsini müəyyən etmək və gözlənilən xalis pul vəsaitlərinin hərəkətini təxmin etmək üçün nəzərə alır. Bioloji aktivin hazırkı vəziyyəti müəssisənin gələcək fəaliyyəti və əlavə bioloji transformasiyadan, məsələn, gələcək bioloji transformasiya, məhsulun və satışın artımı ilə bağlı alınan dəyerdə istənilən artımı istisna edir.
25. Müəssisə aktivlərin maliyyələşməsi, vergilər, bioloji aktivlərin məhsul yığımından sonra bərpası üçün hər hansı pul vəsaitlərinin hərəkətini daxil etmir.
26. Müəssisə pul vəsaitləri hərəkətindəki ehtimal olunan dəyişiklikləri ya gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkətinə və ya diskont dərəcəsinə və yaxud da ikisinin birləşməsinə daxil edir. Diskont dərəcəsini müəyyən edərkən, müəssisə, fərziyələrin iki dəfə nəzərə alınması və ya heç nəzərə alınmamasından qaçınmaq üçün gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkətinin təxmin edilməsində istifadə etdikləri fərziyələrə uyğun fərziyələri istifadə edir.
27. Xərc bəzi hallarda ədalətli dəyəri təxmin edə bilər, xüsusən də:
- (a) ilkin xərclər çəkiləndən sonra bioloji transformasiya baş vermişdiyi halda; və ya
 - (b) bioloji transformasiyanın qiymətinin təsiri əhəmiyyətli olacağı gözlənilmədikdə.
28. Bioloji aktivlər bir çox hallarda fiziki cəhətdən yerə bitişikdir (məsələn, plantasiya meşəliyində ağaclar). Burada yerə bitişik olan bioloji aktivlər üçün ayrıca bazar ola bilməz, amma fəal bazar birləşmiş (mürəkkəb) aktivlər, paket halında bioloji aktivlər, xam torpaq və ərazinin abadlaşdırılması üçün mövcud ola bilər. Müəssisə birləşik

aktivlərlə bağlı məlumatı bioloji aktivlər üçün ədalətli dəyəri müəyyən etmək üçün istifadə edə bilər. Məsələn, xam torpağın və ərazinin abadlaşdırılmasının ədalətli dəyərini birləşik aktivlərin ədalətli dəyərindən çıxmaqla, bioloji aktivlərin ədalətli dəyərini tapmaq olar.

Mənfəət və zərərlər

29. Bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyər ilə ilkin tanınmasından və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdə olan dəyişiklikdən yaranan mənfəət və ya zərər dövr ərzində yaranmış mənfəət və ya zərəre daxil ediləcəkdir.
30. Bioloji aktivin ilkin tanınmasında zərər yarana bilər, çünki bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərin müəyyən edilməsində satış nöqtəsindəki təxmin edilmiş xərclər çıxılmışdır.

Ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməməsi

31. Burada belə bir güman var ki, bioloji aktiv üçün ədalətli dəyər etibarlı əsasda qiymətləndirilməyə bilər. Buna baxmayaraq, belə bir güman bioloji aktiv üçün ancaq bazarla müəyyən olunmuş qiymət və dəyərlərin ilkin tanınması və onlar üçün ədalətli dəyərin alternativ təxmininin müəyyən olunması aşkar olaraq etibarlı olmayan zaman təkzib oluna bilər. Belə olan təqdirdə, bu bioloji aktiv hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə üzrə zərərlər çıxılmaqla öz dəyəri ilə qiymətləndirilməlidir. O zaman ki, belə bir bioloji aktivin ədalətli dəyəri etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər, onda müəssisə onu satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərində ölçməlidir. Uzunmüddətli bioloji aktiv satış üçün saxlanılan kimi təsnifat meyarına "*Satış üçün nəzərdə tutulmuş uzunmüddətli aktivlər və dayandırılmış əməliyyatlar üzrə*" 23 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq cavab verirsə (və ya satış üçün saxlanılan xaricə qrupuna daxil edilmişdirsə), güman etmək olar ki, ədalətli dəyər etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər.
32. Standartın 31-ci maddəsindəki güman ilkin tanınmada təkzib oluna bilər. Keçmişdə bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdə ölçən müəssisə, aktivin xaricəsinə qədər onu satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdə ölçməkdə davam edir.
33. Bütün hallarda müəssisə, məhsul yığılımı nöqtəsində satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla kənd təsərrüfatı məhsullarını özünün ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirir.
34. İlkin dəyəri, yığılmış amortizasiya və yığılmış qiymətdən düşmə üzrə zərərləri müəyyən edərkən müəssisə "*Ehtiyatlar üzrə*" 8 №-li, "*Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə*" adlı 7 №-li və "*Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə*" adlı 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartlarını nəzərə alır.

Hökumət subsidiyaları

35. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktiv üzrə şərtsiz hökumət subsidiyası, yalnız və yalnız həmin subsidiya alındıqda gəlir kimi tanına bilər.

36. Əgər satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktiv üzrə hökumət subsidiyası şərtlidirsə, o cümlədən hökumət subsidiyası müəssisənin müəyyən olunmuş hər hansı kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə məşğul olmamasını tələb edirsə, həmin subsidiya yalnız və yalnız göstərilən şərtlər ödəndiyi zaman gəlir kimi tanınır.
37. Əgər subsidiya bioloji aktivin hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilməsinə aiddirsə (bax 30-cu maddə), o zaman "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatın açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı tətbiq olunur.
38. Əgər hökumət qrantı satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyərdən çıxılmış ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktivə aiddirsə və ya müəssisənin müəyyən kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə məşğul olmamasını tələb edirsə, onda bu Standart 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartından fərqli tələb irəli sürür. 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı yalnız subsidiya hər hansı yığılmış amortizasiya və yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktivə aid olarsa tətbiq olunur.

Məlumatın açıqlanması

Ümumi

39. Müəssisə cari müddət ərzində bioloji aktivlərin və kənd təsərrüfatı məhsullarının ilkin tanınmasından və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdəki dəyişiklikdən əmələ gəlmiş artım və ya zərəri açıqlamalıdır.
40. Müəssisə bioloji aktivlərin hər bir qrupunun təsvirini təmin edəcəkdir.
41. Bu Standartın 39-cu maddəsində tələb etdiyi açıqlama nəqli və ya kəmiyyət təsviri formasında ola bilər.
42. Müəssisə, müvafiq olaraq, istehlak olunan və daşıyıcı olan bioloji aktivlər arasında və ya yetişmiş və yetişməmiş bioloji aktivlər arasında fərqlənmələr apararaq, hər bir bioloji aktivlər qrupunun kəmiyyət təsvirinin təmin edilməsində təşviq olunmalıdır. Məsələn, müəssisə qrup üzrə istehlak olunan bioloji aktivin və daşıyıcı olan bioloji aktivin balans dəyərlərini açıqlaya bilər. Müəssisə daha sonra həmin balans dəyərlərini yetişmiş və yetişməmiş aktivlər arasında bölə bilər. Bu fərqlər gələcək nağd pul axınının vaxtının müəyyən edilməsində faydalı ola bilən məlumat verir. Müəssisə hər hansı belə fərqləndirmə üçün əsas açıqlayır.
43. İstehlak olunan bioloji aktivlər kənd təsərrüfatı məhsulları kimi yığılacaq və ya bioloji aktiv kimi satılacaq aktivlərdir. İstehlak olunan bioloji aktivlərə misal kimi, emal üçün nəzərdə tutulmuş mal qara, satış üçün olan mal qara, yetişdirmə müəssisədəki balıq, qarğıdalı və buğda kimi məhsul, və odun üçün becərilmiş ağaclar göstərilə bilər. Daşıyıcı bioloji aktivlərə misal kimi, süd istehsal edən mal qara, üzüm tənəkləri, meyvə ağacları, ağacın özü qalmaqla ondan oduncağın hazırlanması göstərilə bilər. Daşıyıcı bioloji aktivlər kənd təsərrüfatı məhsulları deyildir, lakin onlar yenidən bərpa olunandirlər.
44. Bioloji aktivlər yetişmiş və ya yetişməmiş bioloji aktivlər kimi təsnifləşdirilə bilər. Yetişmiş bioloji aktivlər ya məhsul vermə xüsusiyyətlərinə malik olanlardır (istehlakçı

bioloji aktivlər üçün) və ya müntəzəm məhsul gətirənlərdir (daşıyıcı bioloji aktivlər üçün).

45. Maliyyə hesabatları ilə birgə hər hansı başqa bir yerdə dərc olunmayıbsa, müəssisə aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- (a) hər bir bioloji aktiv qrupunu əhatə edən fəaliyyətinin növünü; və
 - (b) aşağıdakılar üzrə fiziki kəmiyyətlərinin qeyri-maliyyə ölçüsü və ya qiyməti:
 - (i) müddətin sonunda müəssisənin bioloji aktivlərinin hər bir qrupu; və
 - (ii) müddət ərzində kənd təsərrüfatı məhsulu.
46. Müəssisə məhsul yığımı anındakı kənd təsərrüfatı məhsullarının hər bir qrupunun və bioloji aktivlərin hər bir qrupunun ədalətli dəyərinin müəyyən olunmasında tətbiq olunan metodları və mühüm fərziyyələri açıqlayacaqdır.
47. Müəssisə məhsul yığımı anında müəyyən edilmiş və müddət ərzində yığılmış kənd təsərrüfatı məhsullarının satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyəri çıxılmaqla ədalətli dəyərini açıqlayacaqdır.
48. Müəssisə açıqlayacaqdır:
- (a) başlığı məhdudlaşdırılmış bioloji aktivlərin mövcud və balans dəyərləri və borc qarşılığında zəmanət kimi girov qoyulmuş bioloji aktivlərin balans dəyərləri;
 - (b) bioloji aktivlərin inkişafı və alınması üçün öhdəliklərin məbləği; və
 - (c) kənd təsərrüfatı fəaliyyətinə aid olan maliyyə riskləri üzrə strategiyaları.
49. Cari müddətin əvvəli və sonu arasında bioloji aktivlərin balans dəyərləri dəyişikliklərinin uyğunlaşdırılması üzrə hesabatını müəssisə təqdim edəcəkdir. Uyğunlaşdırmaya daxil olacaqdır:
- (a) satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərədəki dəyişikliklərdən yaranmış artım və zərər;
 - (b) satınalmalara görə artım;
 - (c) 23 №-li MMUS-a müvafiq olan satışlara görə azalma və satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi təsnifləşdirilmiş bioloji aktivlər (və ya satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi təsnifləşdirilmiş xaric olunan qrupa daxil edilmiş);
 - (ç) məhsul yığımına görə azalmalar;
 - (d) biznes əməliyyatlarından əmələ gələn artımlar;
 - (e) maliyyə hesabatlarını digər təqdimat valyutasına və xarici əməliyyatı hesabat verən müəssisənin təqdimat valyutasına çevirərkən əmələ gələn xalis mübadilə məzənnəsi fərqləri; və
 - (ə) digər dəyişikliklər.
50. Bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri bazardakı fiziki və qiymət dəyişikliklərinə görə dəyişə bilər. Belə hallarda müəssisənin, qrup üzrə və ya digər şəkildə, mənfəət və zərəre daxil edilmiş, fiziki və qiymət dəyişikliyinə məruz qalmış satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərin məbləğini açıqlaması təşviq edilir.

51. Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti tez-tez iqlim, xəstəlik və digər təbii risklərə məruz qalır. Əhəmiyyətli gəlir və ya xərc maddəsinə səbəb olacaq hadisə baş verərsə, "Maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə" 1 №-li MMUS-a uyğun olaraq həmin maddənin xüsusiyyəti və məbləği açıqlanır. Yoluxucu xəstəlik, subasma, şiddətli quraqlıq və ya saxta və həşəratların gəlişi kimi hadisələri belə bir hadisəyə misal kimi göstərmək olar.

Ədalətli dəyərin etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilməməsinə görə bioloji aktivlər üçün əlavə açıqlamalar

52. Müddətin sonunda müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərleri çıxılmaqla (bax: 30-cu maddə) etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə belə bioloji aktivlər üçün aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- (a) bioloji aktivlərin təsvirini;
 - (b) ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilinməməsinin izahını;
 - (c) əgər mümkündürsə, ədalətli dəyərin daha çox güman oluna bilinən təxminlər cərgəsini;
 - (ç) istifadə olunmuş amortizasiya metodunu;
 - (d) faydalı istifadə müddəti və ya istifadə olunmuş amortizasiya dərəcələrini; və
 - (e) müddətin əvvəli və sonunda ümumi balans dəyəri və yığılmış amortizasiyanı (yığılmış qiymətdən düşmə zərərlərinin cəmi).
53. Əgər cari müddət ərzində müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərlərini çıxmaqla (bax 30-cu maddəyə) etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə bu bioloji aktivlərin xaric olması nəticəsində yaranan hər hansı mənfəət və zərəri açıqlamalı və bu Standartın 48-ci maddəsinin tələb etdiyi uyğunlaşdırılma belə bir bioloji aktivlərə aidiyyəti olan məbləğləri ayrıca olaraq göstərməlidir. Əlavə olaraq, uyğunlaşdırma bu bioloji aktivlərə aid olan mənfəət və zərər hesabatına daxil edilən aşağıdakı məbləğləri daxil edilməlidir:
- (a) qiymətdən düşmə zərərleri;
 - (b) qiymətdən düşmə zərərlərinin ləğv olunması; və
 - (c) amortizasiya.
54. Cari müddət ərzində müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərlərini çıxmaqla etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə belə bioloji aktivlər üçün aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- (a) bioloji aktivlərin təsvirini;
 - (b) ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməsinin izahını; və
 - (c) dəyişikliyin təsirini.

Hökumət subsidiyaları

55. Müəssisə bu Standartda əhatə olunmuş kənd təsərrüfatı fəaliyyəti üzrə aşağıdakıları açıqlayacaqdır:
- (a) maliyyə hesabatlarında tanınmış hökumət subsidiyalarının xüsusiyyəti və miqyası;
 - (b) hökumət subsidiyaları üzrə yerinə yetirilməmiş şərtlər və gözlənilməz hallar; və
 - (c) hökumət subsidiyalarının səviyyəsində gözlənilən mühüm azalmalar.

Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddələri

56. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq nömrəli əmri ilə qüvvəyə minir.

57. Bu Standartın qəbulu "*Uçot siyasəti, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər üzrə*" 11 №-li Milli Mühasibat Uçcotu Standartına uyğun olaraq uçota alınır.

Əlavə 1

“Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

“Kənd təsərrüfatı üzrə” Kommersiya Təşkilatları üçün 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən “Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartından (2006-cı ilin redaksiyası) götürülmüşdür. Bu Standartlar arasında başlıca fərqlər aşağıdakılardır:

- 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı arasında əhəmiyyətli fərqlər mövcud deyildir
- 1-ci maddədə verilmiş ümumi müddəalar 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını “Mühasibat uçotu haqqında” qanun ilə əlaqələndirmək üçün əlavə edilmişdir
- 3-cü və 4-cü maddələr, “Mühasibat uçotu haqqında” qanunda göstərdiyi kimi, həmin standartı tətbiq etməli olan müəssisələri müəyyən edir
- 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına bir sıra şərhədiçi misallar, şərhlər və təqdimatlar daxildir. Müəyyən edilmiş siyasətə uyğun olaraq, bu cür misal və şərhlər 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda deyil, Şərhlər sənədində əhatə olunur
- 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının bezi maddələrinin İngilis dili sadələşdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il "13" yanvar
tarixli İ-04 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

**“KƏND TƏSƏRRÜFATI ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 28 №-li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

MÜNDƏRİCAT

Standartın təyinatı	3
Məqsəd	3
Standartın tətbiqi sahəsi.....	3
Əsas anlayışlar.....	4
Kənd təsərrüfatı ilə bağlı anlayışlar	4
Ümumi anlayışlar	4
Tanınma və qiymətləndirmə	5
Mənfəət və zərərlər	7
Ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməməsi.....	7
Hökumət subsidiyaları	7
Məlumatın açıqlanması	8
Ümumi.....	8
Ədalətli dəyərin etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilməməsinə görə bioloji aktivlər üçün əlavə açıqlamalar	10
Hökumət subsidiyaları.....	10
Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddəaları.....	11
Əlavə 1	12
“Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə	12

**“KƏND TƏSƏRRÜFATI ÜZRƏ”
KOMMERSIYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 28 NƏ LI MILLI MÜHASİBAT UÇOTU
STANDARTI**

Standartın təyinatı

1. Bu Standart «Mühasibat uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Kənd təsərrüfatı” adlı 41 Nə-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə bağlı uçot qaydalarının və açıqlamaların müəyyən edilməsidir

Standartın tətbiqi sahəsi

3. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan kommersiya təşkilatları tərəfindən tətbiq edilir
4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq edilir.
5. Bu Standart, kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli olarsa, aşağıdakılara tətbiq olunacaqdır:
 - (a) bioloji aktivlər;
 - (b) məhsul yığımı anında kənd təsərrüfatı məhsulları; və
 - (c) 34-35-ci maddələrdə göstərilənlərlə əhatələnmiş hökumət subsidiyaları.
6. Bu Standart tətbiq olunmur:
 - (a) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli torpağa (bax. *“Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə”* 7 Nə-li və *“Daşınmaz əmlaka investisiyalar üzrə”* 27 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartları); və
 - (b) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli qeyri-maddi aktivlərə (bax: *“Qeyri-maddi aktivlər üzrə”* 12 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı).
7. Bu Standart yalnız məhsul yığımı anında müəssisənin bioloji aktivinin yetişdirdiyi kənd təsərrüfatı məhsuluna şamil edilir. Bundan sonra, *“Ehtiyatlar üzrə”* 8 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı və ya digər tətbiq oluna biləcək standart tətbiq olunur. Nəticə etibarlı ilə, bu Standart məhsul yığımından sonra kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı ilə məşğul olmur.

Əsas anlayışlar

Kənd təsərrüfatı ilə bağlı anlayışlar

8. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:
- Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti* bioloji aktivlərin satış, kənd təsərrüfatı məhsulları və ya əlavə bioloji aktivə bioloji transformasiyasının müəssisə tərəfindən idarə edilməsi deməkdir.
- Kənd təsərrüfatı məhsulu* müəssisənin bioloji aktivlərindən yığılmış məhsuldur.
- Bioloji aktiv* canlı heyvan və ya bitkidir.
- Bioloji transformasiyaya* bioloji aktivlərdə keyfiyyət və kəmiyyət dəyişikliklərinə səbəb olan yetişmə, cinsin korlanması, istehsal və törəmə prosesləri daxildir.
- Bioloji aktivlər qrupu* canlı heyvan və bitkilərin cəmidir.
- Kənd təsərrüfatı məhsullarının yığılımı* bioloji aktivdən və ya bioloji aktivin ömrü prosesinin kəsilməsindən alınan maddədir.
9. Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti müxtəlif fəaliyyət növlərini əhatə edir; məsələn, mal-qara və meşə yetişdirilməsi, illik və ya çoxillik məhsul yetişdirilməsi, meyvə bağları və plantasiyalar, gülçülük və su təsərrüfatı (balıq vətəgələri də daxil olmaqla). Müəyyən ümumi xüsusiyyətlər bu müxtəliflik icində mövcuddur:
- (a) *Dəyişə bilmə qabiliyyəti*. Canlı heyvan və bitkilər bioloji transformasiyaya uğrayırlar;
- (b) *Dəyişikliyin idarə edilməsi*. Rəhbərlik prosesinin baş tutması üçün şərtləri artırmaq və ya ən azı sabitləşdirməklə bioloji transformasiyaya yardımçı olur (məsələn, qida səviyyəsi, rütubət, temperatur, məhsuldarlıq və işıq). Belə idarəetmə kənd təsərrüfatı fəaliyyətini digər fəaliyyət növlərindən fərqləndirir. Məsələn, idarəolunmayan mənbələrdən məhsul yığmaq (beləki, okeandan balıq ovlama və meşələrin qırılması) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti deyildir; və
- (c) *Dəyişikliyin ölçülməsi*. Bioloji transformasiyanın gətirdiyi keyfiyyətdə dəyişiklik (məsələn, genetik keyfiyyət, sıxlıq, yetişkənlik, piy qatı, protein, və liflərin möhkəmliyi) və ya kəmiyyət (məsələn, nəsil, çəki, kub metr, lifin uzunluğu və ya diametri və tumurcuqların sayı) gündəlik idarəetmə qaydasında ölçülür və müşahidə olunur.
10. Bioloji transformasiya aşağıdakı nəticələrə gətirib çıxarır:
- (a) (i) Artım vasitəsilə aktivlərin artımına, (ii) nəslin korlanmasına və ya (iii) nəsil artımına; və ya
- (b) çay yarpağı, yun və süd kimi kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı.

Ümumi anlayışlar

11. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Fəal bazar aşağıdakı mövcud olan şərtləri əhatə edir:

- (a) bazarda alınıb-satılan mallar eyni tiplidir;
- (b) hazır alıcı və satıcı tapmaq hər an mümkündür; və
- (c) qiymətlər hamı üçün məlumdur.

Balans dəyəri balans hesabında tanınan aktivin məbləğidir.

Ədalətli dəyər - bir-birindən asılı olmayan, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatları həyata keçirməkdə maraqlı olan tərəflər arasında əməliyyatların icrası zamanı aktivlə əvəz edilməsi və ya öhdəliklərin əvəzində ödənilməsi mümkün olan vəsaitlərdir.

Hökumət subsidiyaları "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatın açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartında göstərilədiyi kimidir.

12. Aktivin ədalətli dəyəri onun cari yeri və şəraitinə əsaslanır. Nəticə etibarilə, məsələn, münasib bazarda buynuzlu mal-qaranın qiyməti, bazara daşınma və digər xərclər çıxılmaqla, onun fermadakı ədalətli dəyəridir.

Tanınma və qiymətləndirmə

13. Müəssisə bioloji aktivini və ya kənd təsərrüfatı məhsulunu ancaq və ancaq aşağıda göstərilən şərtlərin mövcud olduğu təqdirdə tanıya bilər:
 - (a) müəssisə keçmiş hadisələr nəticəsində, aktivə nəzarət edirsə;
 - (b) aktivlə əlaqədar olan gələcək iqtisadi səmərələrin müəssisəyə daxil olacağı ehtimaldırsa; və
 - (c) aktivin ədalətli və ilkin dəyərləri etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilsə.
14. Kənd təsərrüfatı fəaliyyətində nəzarət, məsələn mal-qaranın hüquqi mülkiyyəti və möhürlənməsi və ya alqısı, doğulması və ya süddən ayrılması zamanı mal-qaranın hər hansı digər şəkildə işarələnməsi ilə sübut edilə bilər. Gələcək səmərə adətən mühüm fiziki əlamətlərə görə qiymətləndirilir.
15. Bioloji aktiv ilkin tanınmada və hər balans hesabatı tarixində, satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyər çıxılmaqla, özünün ədalətli dəyərində, 30-cu maddədə təsvir olunmuş və ədalətli dəyərin etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilməməsi halları istisna olmaqla, qiymətləndiriləcəkdir.
16. Müəssisənin bioloji aktivindən əldə edilmiş kənd təsərrüfatı məhsulu, məhsul yığımı anında və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyər çıxılmaqla özünün ədalətli dəyəri ilə qiymətləndiriləcəkdir. Belə qiymətləndirmə *"Ehtiyatlar üzrə"* 8 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı və ya digər tətbiq oluna biləcək Standart tətbiq olunarkən həmin tarixə olan dəyərdir.
17. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyərə broker və dilerlərin komissiyaları, tənzimləmə agentliklərinə və əmtəə birjalarına olan ödəmələr və transfer vergiləri və rüsumlar daxildir. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyərə nəqliyyat və bazara aktivlərin daşınması ilə əlaqədar xərclər daxil deyildir.
18. Bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyərinin müəyyən edilməsinə, mühüm əlamətlərə uyğun bioloji aktivlərin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının qruplaşması ilə yardımçı olmaq olar; məsələn, yaş və ya keyfiyyət. Müəssisə bazarda istifadə olunan qiymətin əsasına təsir edən müvafiq əlamətləri seçir.
19. Müəssisələr bioloji aktivləri və ya kənd təsərrüfatı məhsullarını gələcək tarixlə satmaq üçün tez-tez müqavilə bağlayırlar. Müqavilə qiymətləri ədalətli dəyərin müəyyən olunmasında münasib deyildir, çünki alıcı və satıcı sövdələşməyə girərkən ədalətli dəyər cari bazarı əks etdirir. Nəticə etibarilə, bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyəri müqavilənin mövcudluğuna görə uyğunlaşdırıla bilməz. Bəzi hallarda, bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı müqaviləsi, *"Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti aktivlər və şərti öhdəliklər üzrə"* 10 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartında müəyyən edildiyi kimi, ağır şərtlə müqavilə ola bilər. Ağır şərtlə müqavilələrə 10 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı tətbiq olunur.

20. Əgər bioloji aktiv və ya kənd təsərrüfatı üçün fəal bazar mövcuddursa, həmin bazarda qoyulmuş qiymət həmin aktiv üçün ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi üçün məqbuldur. Əgər müəssisənin müxtəlif fəal bazarlara çıxışı varsa, o zaman müəssisə daha münasibindən istifadə edir.
21. Əgər fəal bazar mövcud deyilsə, o zaman müəssisə ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi üçün, aşağıda göstərilənlərdən birindən və ya bir neçəsindən mümkün olanını istifadə edəcəkdir:
- (a) ən son bazar əməliyyatı qiymətindən, o şərtlə ki, əməliyyat və balans hesabatı tarixləri arasında iqtisadiyyatda mühüm dəyişiklik olmamışdır;
 - (b) fərqlər üzrə düzəliş edilmiş oxşar aktivlər üçün bazar qiymətlərindən; və
 - (c) mal idxalı üçün qablaşma qutularında əks olunmuş meyvə bağlarının dəyəri, buşel və ya hektar ətin kiloqramında əks olunmuş iri buynuzlu mal-qaranın dəyəri kimi sahələr üzrə formalaşmış ümümməqbul göstəricilər.
22. Bəzi hallarda, 20-ci maddədə göstərilmiş məlumat mənbələri bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyəri ilə bağlı müxtəlif nəticələr təklif edə bilər. Əsaslanmış təxminlərin dar çərçivəsində ədalətli dəyərin ən etibarlı təxmininə gəlinməsi məqsədilə müəssisə həmin fərqlərin səbəblərini araşdırır.
23. Bəzi hallarda, bazarın müəyyən etdiyi qiymətlər və ya dəyərlər bioloji aktivin cari vəziyyətində mümkün deyildir. Bu hallarda, müəssisə ədalətli dəyəri müəyyən edərkən cari bazarda müəyyən edilmiş vergidən əvvəlki dərəcə ilə diskont edilmiş aktiv üzrə gözlənilən xalis pul vəsaitləri hərəkətinin diskontlaşdırılmış dəyərindən istifadə edir.
24. Gözlənilən xalis pul vəsaitləri hərəkətinin diskontlaşdırılmış dəyərinin hesablanması məqsədi bioloji aktivin hazırkı yerində və şəraitdə ədalətli dəyərini müəyyən etməkdir. Müəssisə bunu istifadə ediləcək müvafiq diskont dərəcəsini müəyyən etmək və gözlənilən xalis pul vəsaitlərinin hərəkətini təxmin etmək üçün nəzərə alır. Bioloji aktivin hazırkı vəziyyəti müəssisənin gələcək fəaliyyəti və əlavə bioloji transformasiyadan, məsələn, gələcək bioloji transformasiya, məhsulun və satışın artımı ilə bağlı alınan dəyerdə istənilən artımı istisna edir.
25. Müəssisə aktivlərin maliyyələşməsi, vergilər, bioloji aktivlərin məhsul yığımından sonra bərpası üçün hər hansı pul vəsaitlərinin hərəkətini daxil etmir.
26. Müəssisə pul vəsaitləri hərəkətindəki ehtimal olunan dəyişiklikləri ya gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkətinə və ya diskont dərəcəsinə və yaxud da ikisinin birləşməsinə daxil edir. Diskont dərəcəsini müəyyən edərkən, müəssisə, fərziyələrin iki dəfə nəzərə alınması və ya heç nəzərə alınmamasından qaçınmaq üçün gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkətinin təxmin edilməsində istifadə etdikləri fərziyələrə uyğun fərziyələri istifadə edir.
27. Xərc bəzi hallarda ədalətli dəyəri təxmin edə bilər, xüsusən də:
- (a) ilkin xərclər çəkiləndən sonra bioloji transformasiya baş vermişdiyi halda; və ya
 - (b) bioloji transformasiyanın qiymətinin təsiri əhəmiyyətli olacağı gözlənilmədikdə.
28. Bioloji aktivlər bir çox hallarda fiziki cəhətdən yerə bitişikdir (məsələn, plantasiya meşəliyində ağaclar). Burada yerə bitişik olan bioloji aktivlər üçün ayrıca bazar ola bilməz, amma fəal bazar birləşmiş (mürəkkəb) aktivlər, paket halında bioloji aktivlər, xam torpaq və ərazinin abadlaşdırılması üçün mövcud ola bilər. Müəssisə birləşik

aktivlərlə bağlı məlumatı bioloji aktivlər üçün ədalətli dəyəri müəyyən etmək üçün istifadə edə bilər. Məsələn, xam torpağın və ərazinin abadlaşdırılmasının ədalətli dəyərini birləşik aktivlərin ədalətli dəyərindən çıxmaqla, bioloji aktivlərin ədalətli dəyərini tapmaq olar.

Mənfəət və zərərlər

29. Bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyər ilə ilkin tanınmasından və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdə olan dəyişiklikdən yaranan mənfəət və ya zərər dövr ərzində yaranmış mənfəət və ya zərəre daxil ediləcəkdir.
30. Bioloji aktivin ilkin tanınmasında zərər yarana bilər, çünki bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərin müəyyən edilməsində satış nöqtəsindəki təxmin edilmiş xərclər çıxılmışdır.

Ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməməsi

31. Burada belə bir güman var ki, bioloji aktiv üçün ədalətli dəyər etibarlı əsasda qiymətləndirilməyə bilər. Buna baxmayaraq, belə bir güman bioloji aktiv üçün ancaq bazarla müəyyən olunmuş qiymət və dəyərlərin ilkin tanınması və onlar üçün ədalətli dəyərin alternativ təxmininin müəyyən olunması aşkar olaraq etibarlı olmayan zaman təkzib oluna bilər. Belə olan təqdirdə, bu bioloji aktiv hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə üzrə zərərlər çıxılmaqla öz dəyəri ilə qiymətləndirilməlidir. O zaman ki, belə bir bioloji aktivin ədalətli dəyəri etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər, onda müəssisə onu satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərində ölçməlidir. Uzunmüddətli bioloji aktiv satış üçün saxlanılan kimi təsnifat meyarına "*Satış üçün nəzərdə tutulmuş uzunmüddətli aktivlər və dayandırılmış əməliyyatlar üzrə*" 23 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq cavab verirsə (və ya satış üçün saxlanılan xaricə qrupuna daxil edilmişdirsə), güman etmək olar ki, ədalətli dəyər etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər.
32. Standartın 31-ci maddəsindəki güman ilkin tanınmada təkzib oluna bilər. Keçmişdə bioloji aktiv satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdə ölçən müəssisə, aktivin xaricəsinə qədər onu satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdə ölçməkdə davam edir.
33. Bütün hallarda müəssisə, məhsul yığılımı nöqtəsində satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla kənd təsərrüfatı məhsullarını özünün ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirir.
34. İlkin dəyəri, yığılmış amortizasiya və yığılmış qiymətdən düşmə üzrə zərərləri müəyyən edərkən müəssisə "*Ehtiyatlar üzrə*" 8 №-li, "*Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə*" adlı 7 №-li və "*Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə*" adlı 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartlarını nəzərə alır.

Hökumət subsidiyaları

35. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktiv üzrə şərtsiz hökumət subsidiyası, yalnız və yalnız həmin subsidiya alındıqda gəlir kimi tanına bilər.

36. Əgər satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktiv üzrə hökumət subsidiyası şərtlidirsə, o cümlədən hökumət subsidiyası müəssisənin müəyyən olunmuş hər hansı kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə məşğul olmamasını tələb edirsə, həmin subsidiya yalnız və yalnız göstərilən şərtlər ödəndiyi zaman gəlir kimi tanınır.
37. Əgər subsidiya bioloji aktivin hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilməsinə aiddirsə (bax 30-cu maddə), o zaman "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatın açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı tətbiq olunur.
38. Əgər hökumət qrantı satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyərdən çıxılmış ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktivə aiddirsə və ya müəssisənin müəyyən kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə məşğul olmamasını tələb edirsə, onda bu Standart 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartından fərqli tələb irəli sürür. 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı yalnız subsidiya hər hansı yığılmış amortizasiya və yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktivə aid olarsa tətbiq olunur.

Məlumatın açıqlanması

Ümumi

39. Müəssisə cari müddət ərzində bioloji aktivlərin və kənd təsərrüfatı məhsullarının ilkin tanınmasından və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdəki dəyişiklikdən əmələ gəlmiş artım və ya zərəri açıqlamalıdır.
40. Müəssisə bioloji aktivlərin hər bir qrupunun təsvirini təmin edəcəkdir.
41. Bu Standartın 39-cu maddəsində tələb etdiyi açıqlama nəqli və ya kəmiyyət təsviri formasında ola bilər.
42. Müəssisə, müvafiq olaraq, istehlak olunan və daşıyıcı olan bioloji aktivlər arasında və ya yetişmiş və yetişməmiş bioloji aktivlər arasında fərqlənmələr apararaq, hər bir bioloji aktivlər qrupunun kəmiyyət təsvirinin təmin edilməsində təşviq olunmalıdır. Məsələn, müəssisə qrup üzrə istehlak olunan bioloji aktivin və daşıyıcı olan bioloji aktivin balans dəyərlərini açıqlaya bilər. Müəssisə daha sonra həmin balans dəyərlərini yetişmiş və yetişməmiş aktivlər arasında bölə bilər. Bu fərqlər gələcək nağd pul axınının vaxtının müəyyən edilməsində faydalı ola bilən məlumat verir. Müəssisə hər hansı belə fərqləndirmə üçün əsas açıqlayır.
43. İstehlak olunan bioloji aktivlər kənd təsərrüfatı məhsulları kimi yığılacaq və ya bioloji aktiv kimi satılacaq aktivlərdir. İstehlak olunan bioloji aktivlərə misal kimi, emal üçün nəzərdə tutulmuş mal qara, satış üçün olan mal qara, yetişdirmə müəssisədəki balıq, qarğıdalı və buğda kimi məhsul, və odun üçün becərilmiş ağaclar göstərilə bilər. Daşıyıcı bioloji aktivlərə misal kimi, süd istehsal edən mal qara, üzüm tənəkləri, meyvə ağacları, ağacın özü qalmaqla ondan oduncağın hazırlanması göstərilə bilər. Daşıyıcı bioloji aktivlər kənd təsərrüfatı məhsulları deyildir, lakin onlar yenidən bərpa olunandirlər.
44. Bioloji aktivlər yetişmiş və ya yetişməmiş bioloji aktivlər kimi təsnifləşdirilə bilər. Yetişmiş bioloji aktivlər ya məhsul vermə xüsusiyyətlərinə malik olanlardır (istehlakçı

bioloji aktivlər üçün) və ya müntəzəm məhsul gətirənlərdir (daşıyıcı bioloji aktivlər üçün).

45. Maliyyə hesabatları ilə birgə hər hansı başqa bir yerdə dərc olunmayıbsa, müəssisə aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- (a) hər bir bioloji aktiv qrupunu əhatə edən fəaliyyətinin növünü; və
 - (b) aşağıdakılar üzrə fiziki kəmiyyətlərinin qeyri-maliyyə ölçüsü və ya qiyməti:
 - (i) müddətin sonunda müəssisənin bioloji aktivlərinin hər bir qrupu; və
 - (ii) müddət ərzində kənd təsərrüfatı məhsulu.
46. Müəssisə məhsul yığımı anındakı kənd təsərrüfatı məhsullarının hər bir qrupunun və bioloji aktivlərin hər bir qrupunun ədalətli dəyərinin müəyyən olunmasında tətbiq olunan metodları və mühüm fərziyyələri açıqlayacaqdır.
47. Müəssisə məhsul yığımı anında müəyyən edilmiş və müddət ərzində yığılmış kənd təsərrüfatı məhsullarının satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyəri çıxılmaqla ədalətli dəyərini açıqlayacaqdır.
48. Müəssisə açıqlayacaqdır:
- (a) başlığı məhdudlaşdırılmış bioloji aktivlərin mövcud və balans dəyərləri və borc qarşılığında zəmanət kimi girov qoyulmuş bioloji aktivlərin balans dəyərləri;
 - (b) bioloji aktivlərin inkişafı və alınması üçün öhdəliklərin məbləği; və
 - (c) kənd təsərrüfatı fəaliyyətinə aid olan maliyyə riskləri üzrə strategiyaları.
49. Cari müddətin əvvəli və sonu arasında bioloji aktivlərin balans dəyərləri dəyişikliklərinin uyğunlaşdırılması üzrə hesabatını müəssisə təqdim edəcəkdir. Uyğunlaşdırmaya daxil olacaqdır:
- (a) satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərədəki dəyişikliklərdən yaranmış artım və zərər;
 - (b) satınalmalara görə artım;
 - (c) 23 №-li MMUS-a müvafiq olan satışlara görə azalma və satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi təsnifləşdirilmiş bioloji aktivlər (və ya satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi təsnifləşdirilmiş xaric olunan qrupa daxil edilmiş);
 - (ç) məhsul yığımına görə azalmalar;
 - (d) biznes əməliyyatlarından əmələ gələn artımlar;
 - (e) maliyyə hesabatlarını digər təqdimat valyutasına və xarici əməliyyatı hesabat verən müəssisənin təqdimat valyutasına çevirərkən əmələ gələn xalis mübadilə məzənnəsi fərqləri; və
 - (ə) digər dəyişikliklər.
50. Bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri bazardakı fiziki və qiymət dəyişikliklərinə görə dəyişə bilər. Belə hallarda müəssisənin, qrup üzrə və ya digər şəkildə, mənfəət və zərərə daxil edilmiş, fiziki və qiymət dəyişikliyinə məruz qalmış satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərin məbləğini açıqlaması təşviq edilir.

51. Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti tez-tez iqlim, xəstəlik və digər təbii risklərə məruz qalır. Əhəmiyyətli gəlir və ya xərc maddəsinə səbəb olacaq hadisə baş verərsə, "Maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə" 1 №-li MMUS-a uyğun olaraq həmin maddənin xüsusiyyəti və məbləği açıqlanır. Yoluxucu xəstəlik, subasma, şiddətli quraqlıq və ya saxta və həşəratların gəlişi kimi hadisələri belə bir hadisəyə misal kimi göstərmək olar.

Ədalətli dəyərin etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilməməsinə görə bioloji aktivlər üçün əlavə açıqlamalar

52. Müddətin sonunda müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərleri çıxılmaqla (bax: 30-cu maddə) etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə belə bioloji aktivlər üçün aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- bioloji aktivlərin təsvirini;
 - ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilinməməsinin izahını;
 - əgər mümkündürsə, ədalətli dəyərin daha çox güman oluna bilinən təxminlər cərgəsini;
 - istifadə olunmuş amortizasiya metodunu;
 - faydalı istifadə müddəti və ya istifadə olunmuş amortizasiya dərəcələrini; və
 - müddətin əvvəli və sonunda ümumi balans dəyəri və yığılmış amortizasiyanı (yığılmış qiymətdən düşmə zərərlərinin cəmi).
53. Əgər cari müddət ərzində müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərlerini çıxmaqla (bax 30-cu maddəyə) etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə bu bioloji aktivlərin xaric olması nəticəsində yaranan hər hansı mənfəət və zərəri açıqlamalı və bu Standartın 48-ci maddəsinin tələb etdiyi uyğunlaşdırılma belə bir bioloji aktivlərə aidiyyəti olan məbləğləri ayrıca olaraq göstərməlidir. Əlavə olaraq, uyğunlaşdırma bu bioloji aktivlərə aid olan mənfəət və zərər hesabatına daxil edilən aşağıdakı məbləğləri daxil edilməlidir:
- qiymətdən düşmə zərərleri;
 - qiymətdən düşmə zərərlərinin ləğv olunması; və
 - amortizasiya.
54. Cari müddət ərzində müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərlerini çıxmaqla etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə belə bioloji aktivlər üçün aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- bioloji aktivlərin təsvirini;
 - ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməsinin izahını; və
 - dəyişikliyin təsirini.

Hökumət subsidiyaları

55. Müəssisə bu Standartda əhatə olunmuş kənd təsərrüfatı fəaliyyəti üzrə aşağıdakıları açıqlayacaqdır:
- maliyyə hesabatlarında tanınmış hökumət subsidiyalarının xüsusiyyəti və miqyası;
 - hökumət subsidiyaları üzrə yerinə yetirilməmiş şərtlər və gözlənilməz hallar; və
 - hökumət subsidiyalarının səviyyəsində gözlənilən mühüm azalmalar.

Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddələri

56. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq nömrəli əmri ilə qüvvəyə minir.
57. Bu Standartın qəbulu “*Uçot siyasəti, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər üzrə*” 11 №-li Milli Mühasibat Uçcotu Standartına uyğun olaraq uçota alınır.

Əlavə 1

“Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

“Kənd təsərrüfatı üzrə” Kommersiya Təşkilatları üçün 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən “Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartından (2006-cı ilin redaksiyası) götürülmüşdür. Bu Standartlar arasında başlıca fərqlər aşağıdakılardır:

- 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı arasında əhəmiyyətli fərqlər mövcud deyildir
- 1-ci maddədə verilmiş ümumi müddəalar 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını “Mühasibat uçotu haqqında” qanun ilə əlaqələndirmək üçün əlavə edilmişdir
- 3-cü və 4-cü maddələr, “Mühasibat uçotu haqqında” qanunda göstərdiyi kimi, həmin standartı tətbiq etməli olan müəssisələri müəyyən edir
- 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına bir sıra şərhədiçi misallar, şərhlər və təqdimatlar daxildir. Müəyyən edilmiş siyasətə uyğun olaraq, bu cür misal və şərhlər 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda deyil, Şərhlər sənədində əhatə olunur
- 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının bezi maddələrinin İngilis dili sadələşdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il "13" yanvar
tarixli İ-04 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

**“KƏND TƏSƏRRÜFATI ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 28 №-li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

MÜNDƏRİCAT

Standartın təyinatı	3
Məqsəd	3
Standartın tətbiqi sahəsi.....	3
Əsas anlayışlar.....	4
Kənd təsərrüfatı ilə bağlı anlayışlar	4
Ümumi anlayışlar	4
Tanınma və qiymətləndirmə	5
Mənfəət və zərərlər	7
Ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməməsi.....	7
Hökumət subsidiyaları	7
Məlumatın açıqlanması	8
Ümumi.....	8
Ədalətli dəyərin etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilməməsinə görə bioloji aktivlər üçün əlavə açıqlamalar	10
Hökumət subsidiyaları.....	10
Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddəaları.....	11
Əlavə 1	12
“Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə	12

**“KƏND TƏSƏRRÜFATI ÜZRƏ”
KOMMERSIYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 28 № LI MILLI MÜHASİBAT UÇOTU
STANDARTI**

Standartın təyinatı

1. Bu Standart «Mühasibat uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə bağlı uçot qaydalarının və açıqlamaların müəyyən edilməsidir

Standartın tətbiqi sahəsi

3. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan kommersiya təşkilatları tərəfindən tətbiq edilir
4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq edilir.
5. Bu Standart, kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli olarsa, aşağıdakılara tətbiq olunacaqdır:
 - (a) bioloji aktivlər;
 - (b) məhsul yığımı anında kənd təsərrüfatı məhsulları; və
 - (c) 34-35-ci maddələrdə göstərilənlərlə əhatələnmiş hökumət subsidiyaları.
6. Bu Standart tətbiq olunmur:
 - (a) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli torpağa (bax. *“Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə”* 7 №-li və *“Daşınmaz əmlaka investisiyalar üzrə”* 27 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartları); və
 - (b) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə əlaqəli qeyri-maddi aktivlərə (bax: *“Qeyri-maddi aktivlər üzrə”* 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı).
7. Bu Standart yalnız məhsul yığımı anında müəssisənin bioloji aktivinin yetişdirdiyi kənd təsərrüfatı məhsuluna şamil edilir. Bundan sonra, *“Ehtiyatlar üzrə”* 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı və ya digər tətbiq oluna biləcək standart tətbiq olunur. Nəticə etibarı ilə, bu Standart məhsul yığımından sonra kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı ilə məşğul olmur.

Əsas anlayışlar

Kənd təsərrüfatı ilə bağlı anlayışlar

8. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:
- Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti* bioloji aktivlərin satış, kənd təsərrüfatı məhsulları və ya əlavə bioloji aktivə bioloji transformasiyasının müəssisə tərəfindən idarə edilməsi deməkdir.
- Kənd təsərrüfatı məhsulu* müəssisənin bioloji aktivlərindən yığılmış məhsuldur.
- Bioloji aktiv* canlı heyvan və ya bitkidir.
- Bioloji transformasiyaya* bioloji aktivlərdə keyfiyyət və kəmiyyət dəyişikliklərinə səbəb olan yetişmə, cinsin korlanması, istehsal və törəmə prosesləri daxildir.
- Bioloji aktivlər qrupu* canlı heyvan və bitkilərin cəmidir.
- Kənd təsərrüfatı məhsullarının yığılımı* bioloji aktivdən və ya bioloji aktivin ömrü prosesinin kəsilməsindən alınan maddədir.
9. Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti müxtəlif fəaliyyət növlərini əhatə edir; məsələn, mal-qara və meşə yetişdirilməsi, illik və ya çoxillik məhsul yetişdirilməsi, meyvə bağları və plantasiyalar, gülçülük və su təsərrüfatı (balıq vətəgələri də daxil olmaqla). Müəyyən ümumi xüsusiyyətlər bu müxtəliflik icində mövcuddur:
- (a) *Dəyişə bilmə qabiliyyəti*. Canlı heyvan və bitkilər bioloji transformasiyaya uğrayırlar;
- (b) *Dəyişikliyin idarə edilməsi*. Rəhbərlik prosesinin baş tutması üçün şərtləri artırmaq və ya ən azı sabitləşdirməklə bioloji transformasiyaya yardımçı olur (məsələn, qida səviyyəsi, rütubət, temperatur, məhsuldarlıq və işıq). Belə idarəetmə kənd təsərrüfatı fəaliyyətini digər fəaliyyət növlərindən fərqləndirir. Məsələn, idarəolunmayan mənbələrdən məhsul yığmaq (beləki, okeandan balıq ovlama və meşələrin qırılması) kənd təsərrüfatı fəaliyyəti deyildir; və
- (c) *Dəyişikliyin ölçülməsi*. Bioloji transformasiyanın gətirdiyi keyfiyyətdə dəyişiklik (məsələn, genetik keyfiyyət, sıxlıq, yetişkənlik, piy qatı, protein, və liflərin möhkəmliyi) və ya kəmiyyət (məsələn, nəsəl, çəki, kub metr, lifin uzunluğu və ya diametri və tumurcuqların sayı) gündəlik idarəetmə qaydasında ölçülür və müşahidə olunur.
10. Bioloji transformasiya aşağıdakı nəticələrə gətirib çıxarır:
- (a) (i) Artım vasitəsilə aktivlərin artımına, (ii) nəsəl korlanmasına və ya (iii) nəsəl artımına; və ya
- (b) çay yarpağı, yun və süd kimi kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı.

Ümumi anlayışlar

11. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Fəal bazar aşağıdakı mövcud olan şərtləri əhatə edir:

- (a) bazarda alınıb-satılan mallar eyni tiplidir;
- (b) hazır alıcı və satıcı tapmaq hər an mümkündür; və
- (c) qiymətlər hamı üçün məlumdur.

Balans dəyəri balans hesabında tanınan aktivin məbləğidir.

Ədalətli dəyər - bir-birindən asılı olmayan, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatları həyata keçirməkdə maraqlı olan tərəflər arasında əməliyyatların icrası zamanı aktivlə əvəz edilməsi və ya öhdəliklərin əvəzində ödənilməsi mümkün olan vəsaitlərdir.

Hökumət subsidiyaları "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatın açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartında göstəriləndiyi kimidir.

12. Aktivin ədalətli dəyəri onun cari yeri və şəraitinə əsaslanır. Nəticə etibarilə, məsələn, münasib bazarda buynuzlu mal-qaranın qiyməti, bazara daşınma və digər xərclər çıxılmaqla, onun fermadakı ədalətli dəyəridir.

Tanınma və qiymətləndirmə

13. Müəssisə bioloji aktivini və ya kənd təsərrüfatı məhsulunu ancaq və ancaq aşağıda göstərilən şərtlərin mövcud olduğu təqdirdə tanıya bilər:
 - (a) müəssisə keçmiş hadisələr nəticəsində, aktivə nəzarət edirsə;
 - (b) aktivlə əlaqədar olan gələcək iqtisadi səmərələrin müəssisəyə daxil olacağı ehtimaldırsa; və
 - (c) aktivin ədalətli və ilkin dəyərləri etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilər.
14. Kənd təsərrüfatı fəaliyyətində nəzarət, məsələn mal-qaranın hüquqi mülkiyyəti və möhürlənməsi və ya alqısı, doğulması və ya süddən ayrılması zamanı mal-qaranın hər hansı digər şəkildə işarələnməsi ilə sübut edilə bilər. Gələcək səmərə adətən mühüm fiziki əlamətlərə görə qiymətləndirilir.
15. Bioloji aktiv ilkin tanınmada və hər balans hesabatı tarixində, satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyər çıxılmaqla, özünün ədalətli dəyərində, 30-cu maddədə təsvir olunmuş və ədalətli dəyərin etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilməməsi halları istisna olmaqla, qiymətləndiriləcəkdir.
16. Müəssisənin bioloji aktivindən əldə edilmiş kənd təsərrüfatı məhsulu, məhsul yığımı anında və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyər çıxılmaqla özünün ədalətli dəyəri ilə qiymətləndiriləcəkdir. Belə qiymətləndirmə "*Ehtiyatlar üzrə*" 8 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı və ya digər tətbiq oluna biləcək Standart tətbiq olunarkən həmin tarixə olan dəyərdir.
17. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyərə broker və dilerlərin komissiyaları, tənzimləmə agentliklərinə və əmtəə birjalarına olan ödəmələr və transfer vergiləri və rüsumlar daxildir. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş dəyərə nəqliyyat və bazara aktivlərin daşınması ilə əlaqədar xərclər daxil deyildir.
18. Bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyərinin müəyyən edilməsinə, mühüm əlamətlərə uyğun bioloji aktivlərin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının qruplaşması ilə yardımçı olmaq olar; məsələn, yaş və ya keyfiyyət. Müəssisə bazarda istifadə olunan qiymətin əsasına təsir edən müvafiq əlamətləri seçir.
19. Müəssisələr bioloji aktivləri və ya kənd təsərrüfatı məhsullarını gələcək tarixlə satmaq üçün tez-tez müqavilə bağlayırlar. Müqavilə qiymətləri ədalətli dəyərin müəyyən olunmasında münasib deyildir, çünki alıcı və satıcı sövdələşməyə girərkən ədalətli dəyər cari bazarı əks etdirir. Nəticə etibarilə, bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyəri müqavilənin mövcudluğuna görə uyğunlaşdırıla bilməz. Bəzi hallarda, bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı müqaviləsi, "*Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti aktivlər və şərti öhdəliklər üzrə*" 10 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartında müəyyən edildiyi kimi, ağır şərtlə müqavilə ola bilər. Ağır şərtlə müqavilələrə 10 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı tətbiq olunur.

20. Əgər bioloji aktiv və ya kənd təsərrüfatı üçün fəal bazar mövcuddursa, həmin bazarda qoyulmuş qiymət həmin aktiv üçün ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi üçün məqbuldur. Əgər müəssisənin müxtəlif fəal bazarlara çıxışı varsa, o zaman müəssisə daha münasibindən istifadə edir.
21. Əgər fəal bazar mövcud deyilsə, o zaman müəssisə ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi üçün, aşağıda göstərilənlərdən birindən və ya bir neçəsindən mümkün olanını istifadə edəcəkdir:
- (a) ən son bazar əməliyyatı qiymətindən, o şərtlə ki, əməliyyat və balans hesabatı tarixləri arasında iqtisadiyyatda mühüm dəyişiklik olmamışdır;
 - (b) fərqlər üzrə düzəliş edilmiş oxşar aktivlər üçün bazar qiymətlərindən; və
 - (c) mal idxalı üçün qablaşma qutularında əks olunmuş meyvə bağlarının dəyəri, buşel və ya hektar ətin kiloqramında əks olunmuş iri buynuzlu mal-qaranın dəyəri kimi sahələr üzrə formalaşmış ümümməqbul göstəricilər.
22. Bəzi hallarda, 20-ci maddədə göstərilmiş məlumat mənbələri bioloji aktivin və ya kənd təsərrüfatı məhsullarının ədalətli dəyəri ilə bağlı müxtəlif nəticələr təklif edə bilər. Əsaslanmış təxminlərin dar çərçivəsində ədalətli dəyərin ən etibarlı təxmininə gəlinməsi məqsədilə müəssisə həmin fərqlərin səbəblərini araşdırır.
23. Bəzi hallarda, bazarın müəyyən etdiyi qiymətlər və ya dəyərlər bioloji aktivin cari vəziyyətində mümkün deyildir. Bu hallarda, müəssisə ədalətli dəyəri müəyyən edərkən cari bazarda müəyyən edilmiş vergidən əvvəlki dərəcə ilə diskont edilmiş aktiv üzrə gözlənilən xalis pul vəsaitləri hərəkətinin diskontlaşdırılmış dəyərindən istifadə edir.
24. Gözlənilən xalis pul vəsaitləri hərəkətinin diskontlaşdırılmış dəyərinin hesablanması məqsədi bioloji aktivin hazırkı yerində və şəraitdə ədalətli dəyərini müəyyən etməkdir. Müəssisə bunu istifadə ediləcək müvafiq diskont dərəcəsini müəyyən etmək və gözlənilən xalis pul vəsaitlərinin hərəkətini təxmin etmək üçün nəzərə alır. Bioloji aktivin hazırkı vəziyyəti müəssisənin gələcək fəaliyyəti və əlavə bioloji transformasiyadan, məsələn, gələcək bioloji transformasiya, məhsulun və satışın artımı ilə bağlı alınan dəyerdə istənilən artımı istisna edir.
25. Müəssisə aktivlərin maliyyələşməsi, vergilər, bioloji aktivlərin məhsul yığımından sonra bərpası üçün hər hansı pul vəsaitlərinin hərəkətini daxil etmir.
26. Müəssisə pul vəsaitləri hərəkətindəki ehtimal olunan dəyişiklikləri ya gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkətinə və ya diskont dərəcəsinə və yaxud da ikisinin birləşməsinə daxil edir. Diskont dərəcəsini müəyyən edərkən, müəssisə, fərziyələrin iki dəfə nəzərə alınması və ya heç nəzərə alınmamasından qaçınmaq üçün gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkətinin təxmin edilməsində istifadə etdikləri fərziyələrə uyğun fərziyələri istifadə edir.
27. Xərc bəzi hallarda ədalətli dəyəri təxmin edə bilər, xüsusən də:
- (a) ilkin xərclər çəkiləndən sonra bioloji transformasiya baş vermişdiyi halda; və ya
 - (b) bioloji transformasiyanın qiymətinin təsiri əhəmiyyətli olacağı gözlənilmədikdə.
28. Bioloji aktivlər bir çox hallarda fiziki cəhətdən yerə bitişikdir (məsələn, plantasiya meşəliyində ağaclar). Burada yerə bitişik olan bioloji aktivlər üçün ayrıca bazar ola bilməz, amma fəal bazar birləşmiş (mürəkkəb) aktivlər, paket halında bioloji aktivlər, xam torpaq və ərazinin abadlaşdırılması üçün mövcud ola bilər. Müəssisə birləşik

aktivlərlə bağlı məlumatı bioloji aktivlər üçün ədalətli dəyəri müəyyən etmək üçün istifadə edə bilər. Məsələn, xam torpağın və ərazinin abadlaşdırılmasının ədalətli dəyərini birləşik aktivlərin ədalətli dəyərindən çıxmaqla, bioloji aktivlərin ədalətli dəyərini tapmaq olar.

Mənfəət və zərərlər

29. Bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyər ilə ilkin tanınmasından və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyerdə olan dəyişiklikdən yaranan mənfəət və ya zərər dövr ərzində yaranmış mənfəət və ya zərəre daxil ediləcəkdir.
30. Bioloji aktivin ilkin tanınmasında zərər yarana bilər, çünki bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyər müəyyən edilməsində satış nöqtəsindəki təxmin edilmiş xərclər çıxılmışdır.

Ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməməsi

31. Burada belə bir güman var ki, bioloji aktiv üçün ədalətli dəyər etibarlı əsasda qiymətləndirilməyə bilər. Buna baxmayaraq, belə bir güman bioloji aktiv üçün ancaq bazarla müəyyən olunmuş qiymət və dəyərlərin ilkin tanınması və onlar üçün ədalətli dəyərin alternativ təxmininin müəyyən olunması aşkar olaraq etibarlı olmayan zaman təkzib oluna bilər. Belə olan təqdirdə, bu bioloji aktiv hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə üzrə zərərlər çıxılmaqla öz dəyəri ilə qiymətləndirilməlidir. O zaman ki, belə bir bioloji aktivin ədalətli dəyəri etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər, onda müəssisə onu satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərində ölçməlidir. Uzunmüddətli bioloji aktiv satış üçün saxlanılan kimi təsnifat meyarına *“Satış üçün nəzərdə tutulmuş uzunmüddətli aktivlər və dayandırılmış əməliyyatlar üzrə”* 23 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq cavab verirsə (və ya satış üçün saxlanılan xaricə qrupuna daxil edilmişdirsə), güman etmək olar ki, ədalətli dəyər etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər.
32. Standartın 31-ci maddəsindəki güman ilkin tanınmada təkzib oluna bilər. Keçmişdə bioloji aktiv satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyerdə ölçən müəssisə, aktivin xaricəsinə qədər onu satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyerdə ölçməkdə davam edir.
33. Bütün hallarda müəssisə, məhsul yığılımı nöqtəsində satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla kənd təsərrüfatı məhsullarını özünün ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirir.
34. İlkin dəyəri, yığılmış amortizasiya və yığılmış qiymətdən düşmə üzrə zərərləri müəyyən edərkən müəssisə *“Ehtiyatlar üzrə”* 8 №-li, *“Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə”* adlı 7 №-li və *“Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə”* adlı 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartlarını nəzərə alır.

Hökumət subsidiyaları

35. Satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktiv üzrə şərtsiz hökumət subsidiyası, yalnız və yalnız həmin subsidiya alındıqda gəlir kimi tanına bilər.

36. Əgər satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktiv üzrə hökumət subsidiyası şərtlidirsə, o cümlədən hökumət subsidiyası müəssisənin müəyyən olunmuş hər hansı kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə məşğul olmamasını tələb edirsə, həmin subsidiya yalnız və yalnız göstərilən şərtlər ödəndiyi zaman gəlir kimi tanınır.
37. Əgər subsidiya bioloji aktivin hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilməsinə aiddirsə (bax 30-cu maddə), o zaman "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatın açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı tətbiq olunur.
38. Əgər hökumət qrantı satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyərdən çıxılmış ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktivə aiddirsə və ya müəssisənin müəyyən kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə məşğul olmamasını tələb edirsə, onda bu Standart 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartından fərqli tələb irəli sürür. 17 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı yalnız subsidiya hər hansı yığılmış amortizasiya və yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilmiş bioloji aktivə aid olarsa tətbiq olunur.

Məlumatın açıqlanması

Ümumi

39. Müəssisə cari müddət ərzində bioloji aktivlərin və kənd təsərrüfatı məhsullarının ilkin tanınmasından və satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərdəki dəyişiklikdən əmələ gəlmiş artım və ya zərəri açıqlamalıdır.
40. Müəssisə bioloji aktivlərin hər bir qrupunun təsvirini təmin edəcəkdir.
41. Bu Standartın 39-cu maddəsində tələb etdiyi açıqlama nəqli və ya kəmiyyət təsviri formasında ola bilər.
42. Müəssisə, müvafiq olaraq, istehlak olunan və daşıyıcı olan bioloji aktivlər arasında və ya yetişmiş və yetişməmiş bioloji aktivlər arasında fərqlənmələr apararaq, hər bir bioloji aktivlər qrupunun kəmiyyət təsvirinin təmin edilməsində təşviq olunmalıdır. Məsələn, müəssisə qrup üzrə istehlak olunan bioloji aktivin və daşıyıcı olan bioloji aktivin balans dəyərlərini açıqlaya bilər. Müəssisə daha sonra həmin balans dəyərlərini yetişmiş və yetişməmiş aktivlər arasında bölə bilər. Bu fərqlər gələcək nağd pul axınının vaxtının müəyyən edilməsində faydalı ola bilən məlumat verir. Müəssisə hər hansı belə fərqləndirmə üçün əsas açıqlayır.
43. İstehlak olunan bioloji aktivlər kənd təsərrüfatı məhsulları kimi yığılacaq və ya bioloji aktiv kimi satılacaq aktivlərdir. İstehlak olunan bioloji aktivlərə misal kimi, emal üçün nəzərdə tutulmuş mal qara, satış üçün olan mal qara, yetişdirmə müəssisədəki balıq, qarğıdalı və buğda kimi məhsul, və odun üçün becərilmiş ağaclar göstərilə bilər. Daşıyıcı bioloji aktivlərə misal kimi, süd istehsal edən mal qara, üzüm tənəkləri, meyvə ağacları, ağacın özü qalmaqla ondan oduncağın hazırlanması göstərilə bilər. Daşıyıcı bioloji aktivlər kənd təsərrüfatı məhsulları deyildir, lakin onlar yenidən bərpa olunandirlər.
44. Bioloji aktivlər yetişmiş və ya yetişməmiş bioloji aktivlər kimi təsnifləşdirilə bilər. Yetişmiş bioloji aktivlər ya məhsul vermə xüsusiyyətlərinə malik olanlardır (istehlakçı

bioloji aktivlər üçün) və ya müntəzəm məhsul gətirənlərdir (daşıyıcı bioloji aktivlər üçün).

45. Maliyyə hesabatları ilə birgə hər hansı başqa bir yerdə dərc olunmayıbsa, müəssisə aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- (a) hər bir bioloji aktiv qrupunu əhatə edən fəaliyyətinin növünü; və
 - (b) aşağıdakılar üzrə fiziki kəmiyyətlərinin qeyri-maliyyə ölçüsü və ya qiyməti:
 - (i) müddətin sonunda müəssisənin bioloji aktivlərinin hər bir qrupu; və
 - (ii) müddət ərzində kənd təsərrüfatı məhsulu.
46. Müəssisə məhsul yığımı anındakı kənd təsərrüfatı məhsullarının hər bir qrupunun və bioloji aktivlərin hər bir qrupunun ədalətli dəyərinin müəyyən olunmasında tətbiq olunan metodları və mühüm fərziyyələri açıqlayacaqdır.
47. Müəssisə məhsul yığımı anında müəyyən edilmiş və müddət ərzində yığılmış kənd təsərrüfatı məhsullarının satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyəri çıxılmaqla ədalətli dəyərini açıqlayacaqdır.
48. Müəssisə açıqlayacaqdır:
- (a) başlığı məhdudlaşdırılmış bioloji aktivlərin mövcud və balans dəyərləri və borc qarşılığında zəmanət kimi girov qoyulmuş bioloji aktivlərin balans dəyərləri;
 - (b) bioloji aktivlərin inkişafı və alınması üçün öhdəliklərin məbləği; və
 - (c) kənd təsərrüfatı fəaliyyətinə aid olan maliyyə riskləri üzrə strategiyaları.
49. Cari müddətin əvvəli və sonu arasında bioloji aktivlərin balans dəyərləri dəyişikliklərinin uyğunlaşdırılması üzrə hesabatını müəssisə təqdim edəcəkdir. Uyğunlaşdırmaya daxil olacaqdır:
- (a) satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərədəki dəyişikliklərdən yaranmış artım və zərər;
 - (b) satınalmalara görə artım;
 - (c) 23 №-li MMUS-a müvafiq olan satışlara görə azalma və satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi təsnifləşdirilmiş bioloji aktivlər (və ya satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi təsnifləşdirilmiş xaric olunan qrupa daxil edilmiş);
 - (ç) məhsul yığımına görə azalmalar;
 - (d) biznes əməliyyatlarından əmələ gələn artımlar;
 - (e) maliyyə hesabatlarını digər təqdimat valyutasına və xarici əməliyyatı hesabat verən müəssisənin təqdimat valyutasına çevirərkən əmələ gələn xalis mübadilə məzənnəsi fərqləri; və
 - (ə) digər dəyişikliklər.
50. Bioloji aktivin satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyəri bazardakı fiziki və qiymət dəyişikliklərinə görə dəyişə bilər. Belə hallarda müəssisənin, qrup üzrə və ya digər şəkildə, mənfəət və zərərə daxil edilmiş, fiziki və qiymət dəyişikliyinə məruz qalmış satışa hazır anda qiymətləndirilmiş ilkin dəyər çıxılmaqla ədalətli dəyərin məbləğini açıqlaması təşviq edilir.

51. Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti tez-tez iqlim, xəstəlik və digər təbii risklərə məruz qalır. Əhəmiyyətli gəlir və ya xərc maddəsinə səbəb olacaq hadisə baş verərsə, "Maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə" 1 №-li MMUS-a uyğun olaraq həmin maddənin xüsusiyyəti və məbləği açıqlanır. Yoluxucu xəstəlik, subasma, şiddətli quraqlıq və ya saxta və həşəratların gəlişi kimi hadisələri belə bir hadisəyə misal kimi göstərmək olar.

Ədalətli dəyərin etibarlı olaraq qiymətləndirilə bilməməsinə görə bioloji aktivlər üçün əlavə açıqlamalar

52. Müddətin sonunda müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla (bax: 30-cu maddə) etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə belə bioloji aktivlər üçün aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- bioloji aktivlərin təsvirini;
 - ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilinməməsinin izahını;
 - əgər mümkündürsə, ədalətli dəyərin daha çox güman oluna bilinən təxminlər cərgəsini;
 - istifadə olunmuş amortizasiya metodunu;
 - faydalı istifadə müddəti və ya istifadə olunmuş amortizasiya dərəcələrini; və
 - müddətin əvvəli və sonunda ümumi balans dəyəri və yığılmış amortizasiyanı (yığılmış qiymətdən düşmə zərərlərinin cəmi).
53. Əgər cari müddət ərzində müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərlərini çıxmaqla (bax 30-cu maddəyə) etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə bu bioloji aktivlərin xaric olması nəticəsində yaranan hər hansı mənfəət və zərəri açıqlamalı və bu Standartın 48-ci maddəsinin tələb etdiyi uyğunlaşdırılma belə bir bioloji aktivlərə aidiyyəti olan məbləğləri ayrıca olaraq göstərməlidir. Əlavə olaraq, uyğunlaşdırma bu bioloji aktivlərə aid olan mənfəət və zərər hesabatına daxil edilən aşağıdakı məbləğləri daxil edilməlidir:
- qiymətdən düşmə zərərləri;
 - qiymətdən düşmə zərərlərinin ləğv olunması; və
 - amortizasiya.
54. Cari müddət ərzində müəssisə bioloji aktivlərin dəyərini hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı qiymətdən düşmə zərərlərini çıxmaqla etibarlı olaraq qiymətləndirirsə, o zaman müəssisə belə bioloji aktivlər üçün aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- bioloji aktivlərin təsvirini;
 - ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilə bilməsinin izahını; və
 - dəyişikliyin təsirini.

Hökumət subsidiyaları

55. Müəssisə bu Standartda əhatə olunmuş kənd təsərrüfatı fəaliyyəti üzrə aşağıdakıları açıqlayacaqdır:
- maliyyə hesabatlarında tanınmış hökumət subsidiyalarının xüsusiyyəti və miqyası;
 - hökumət subsidiyaları üzrə yerinə yetirilməmiş şərtlər və gözlənilməz hallar; və
 - hökumət subsidiyalarının səviyyəsində gözlənilən mühüm azalmalar.

Qüvvəyə minmə tarixi və keçid müddələri

56. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq nömrəli əmri ilə qüvvəyə minir.

57. Bu Standartın qəbulu “*Uçot siyasəti, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər üzrə*” 11 №-li Milli Mühasibat Uçcotu Standartına uyğun olaraq uçota alınır.

Əlavə 1

“Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

“Kənd təsərrüfatı üzrə” Kommersiya Təşkilatları üçün 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən “Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartından (2006-cı ilin redaksiyası) götürülmüşdür. Bu Standartlar arasında başlıca fərqlər aşağıdakılardır:

- 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı arasında əhəmiyyətli fərqlər mövcud deyildir
- 1-ci maddədə verilmiş ümumi müddəalar 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını “Mühasibat uçotu haqqında” qanun ilə əlaqələndirmək üçün əlavə edilmişdir
- 3-cü və 4-cü maddələr, “Mühasibat uçotu haqqında” qanunda göstərdiyi kimi, həmin standartı tətbiq etməli olan müəssisələri müəyyən edir
- 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına bir sıra şərhədiçi misallar, şərhlər və təqdimatlar daxildir. Müəyyən edilmiş siyasətə uyğun olaraq, bu cür misal və şərhlər 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda deyil, Şərhlər sənədində əhatə olunur
- 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının bezi maddələrinin İngilis dili sadələşdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il "13" yanvar
tarixli İ-04 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

**“ARALIQ MALIYYƏ HESABATLARI ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 29 №-li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

MÜNDƏRİCAT

Standartın təyinatı	3
Məqsəd	3
Standartın tətbiqi sahəsi.....	3
Əsas anlayışlar.....	3
Aralıq maliyyə hesabatlarının tərkibi	4
Aralıq maliyyə hesabatlarının minimal komponentləri	4
Aralıq maliyyə hesabatlarının forması və tərkibi.....	4
Seçilmiş izahlı qeydlər.....	5
Milli Mühasibat Uçotu Standartları ilə uyğunluq faktının açıqlanması.....	6
Aralıq maliyyə hesabatlarının təqdim olunması tələb olunan dövrlər	6
Əhəmiyyətlik	6
İllik maliyyə hesabatlarında məlumatların açıqlanması	7
Tanınma və qiymətləndirmə	7
İllik uçot siyasətinin bir hissəsi kimi uçot siyasətinin elementləri	7
Mövsümi, dövri və ya təsadüfi olaraq alınan gəlirlər.....	8
Maliyyə ili ərzində qeyri-bərabər çəkilmiş xərclər	8
Qiymətlərin istifadə olunması	8
Aralıq maliyyə hesabatlarında əvvəllər təqdim olunmuş dövrlərin yenidən təqdimatı	8
Qüvvəyə minmə tarixi.....	9
ƏLAVƏ 1	10
“Aralıq maliyyə hesabatları” adlı 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə.....	10

“ ARALIQ MALIYYƏ HESABATLARI ÜZRƏ ”
KOMMERSIYA TƏŞKILATLARI ÜÇÜN 29 № LI MILLI MÜHASIBAT UÇOTU
STANDARTI

Standartın təyinatı

1. Bu Standart «Mühasibat Uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Aralıq maliyyə hesabatları” adlı 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu standartın məqsədi aralıq maliyyə hesabatlarının minimal tərkibinin və aralıq dövr üzrə tərtib olunan tam və ya müxtəsər maliyyə hesabatlarında tanınma və qiymətləndirmə prinsiplərinin müəyyən olunmasından ibarətdir.

Standartın tətbiqi sahəsi

3. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan kommersiya təşkilatları tərəfindən tətbiq edilir
4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq edilir.
5. Bu Standart, hansı müəssisələrin aralıq maliyyə hesabatlarını dərc etməli olduğunu və bunu hansı tezliklə və ya aralıq dövrün bitməsindən sonra nə qədər tez etməli olduğunu müəyyən etmir. Bu Standart, müəssisənin Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olaraq aralıq maliyyə hesabatlarının dərc edilməsini qərara aldıqda tətbiq olunur.
6. İllik və ya aralıq hesabat olmasından asılı olmayaraq, hər maliyyə hesabatının Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğunluğu ayrıca qiymətləndirilir. Müəssisənin müəyyən il ərzində aralıq maliyyə hesabatlarını təqdim etməli olmadığı və ya bu Standartın tələblərinə uyğun olmayan aralıq maliyyə hesabatlarını təqdim etməsi faktı, illik maliyyə hesabatlarının Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olmamasını göstərmir.
7. Aralıq maliyyə hesabatlarının Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olaraq təqdim olunduğu təqdirdə, bu Standartın bütün tələbləri yerinə yetirilməlidir. 18-ci maddədə bununla əlaqədar müvafiq açıqlamaların verilməsi tələb olunur.

Əsas anlayışlar

8. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:
Aralıq dövr tam maliyyə ilindən qısa olan hesabat dövrüdür.
Aralıq maliyyə hesabatları aralıq dövr üzrə tərtib olunan maliyyə hesabatlarının tam məcmusunun (“*Maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə*” 1 №-li Milli Mühasibat Uçotu

Standartında göstərilədiyi kimi) və ya müxtəsər maliyyə hesabatlarının məcmusunun (bu Standartda göstərilədiyi kimi) daxil olduğu maliyyə hesabatlarıdır.

Aralıq maliyyə hesabatlarının tərkibi

9. Müəssisə, illik maliyyə hesabatlarına nəzərən, aralıq maliyyə hesabatlarında daha az məlumat təqdim edə bilər. Bu Standart, aralıq maliyyə hesabatlarının minimal tərkibinin müxtəsər maliyyə hesabatları və seçilmiş izahlı qeydlərdən ibarət olduğunu müəyyən edir. Aralıq maliyyə hesabatları, illik maliyyə hesabatlarının son tam məcmusuna nəzərən təzələnməmiş məlumatların təqdimatı üçün nəzərdə tutulmuşdur. Uyğun olaraq, bu maliyyə hesabatları yeni fəaliyyət növlərinə, hadisə və şərtlərə yönəlir və əvvəllər təqdim olunmuş məlumatları təkrarlamır.
10. Bu Standart müxtəsər maliyyə hesabatları və seçilmiş izahlı qeydlər əvəzinə aralıq maliyyə hesabatlarında illik maliyyə hesabatlarının tam məcmusunun dərc edilməsini (1 №-li MMUS-da göstərilədiyi kimi) qadağan etmir. Standartda həmçinin, müxtəsər maliyyə hesabatları və seçilmiş izahlı qeydlərdə bu standart ilə göstərilməsi nəzərdə tutulmuş minimal maddələrdən əlavə digər maddələrin də əks olunması qadağan olunmur. Bu Standartda göstərilən tanınma və qiymətləndirmə tələbləri həmçinin, aralıq dövr üzrə tərtib olunan maliyyə hesabatlarının tam məcmusuna tətbiq olunur. Bu maliyyə hesabatlarına həm bu Standartda, həm də digər standartlarda tələb olunan bütün açıqlamalar daxil edilməlidir (xüsusilə bu Standartın 18-ci maddəsində göstərilən seçilmiş qeydlər üzrə açıqlamalar).

Aralıq maliyyə hesabatlarının minimal komponentləri

11. Aralıq maliyyə hesabatları ən azından aşağıdakı komponentləri daxil etməlidir:
 - (a) müxtəsər balans hesabatı;
 - (b) mənfəət və zərər haqqında müxtəsər hesabat;
 - (c) aşağıdakılardan birini göstərən müxtəsər hesabat (i) kapitalda bütün dəyişiklikləri və ya (ii) sahibkarlara bölüşdürmələr və sahibkarların kapitalla bağlı əməliyyatları nəticəsində yarananlar istisna olmaqla, kapitalda dəyişikliklər;
 - (ç) pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında müxtəsər hesabat; və
 - (d) seçilmiş izahlı qeydlər.

Aralıq maliyyə hesabatlarının forması və tərkibi

12. Müəssisə maliyyə hesabatlarının tam məcmusunu aralıq maliyyə hesabatları olaraq dərc edərsə, həmin hesabatların forması və tərkibi 1 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartda maliyyə hesabatlarının tam məcmusunun forması və tərkibi üzrə göstərilən tələblərə uyğun olmalıdır.
13. Müəssisə aralıq maliyyə hesabatları olaraq müxtəsər maliyyə hesabatlarını dərc edərsə, həmin hesabatlar bu Standartda göstərilədiyi kimi ən azından son illik maliyyə hesabatlarına daxil edilən bütün başlıqları və seçilmiş izahlı qeydləri daxil etməlidir. Əlavə maddələr və qeydlər, yalnız onların müxtəsər maliyyə hesabatlarında göstərilməməsi yanlış təsəvvür yaradırsa daxil edilməlidir.
14. Səhm üzrə ilkin və azaldılmış mənfəət aralıq dövr üzrə mənfəət və zərər haqqında tam və ya müxtəsər hesabatda təqdim olunmalıdır.
15. Müəssisə, kapitalda dəyişikliklər haqqında aralıq hesabatını tərtib edərkən ən son illik maliyyə hesabatının tərtib olunduğu formaya riayət etməlidir.

16. Müəssisənin ən son maliyyə hesabatları birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) əsasda tərtib olunarsa, onun aralıq maliyyə hesabatları həmçinin birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) əsasda hazırlanmalıdır. Əsas müəssisənin ayrı-ayrı maliyyə hesabatları ən son illik maliyyə hesabatlarında birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) hesabatlara uyğun gəlmir və onlarla müqayisə oluna bilməz. Müəssisənin illik maliyyə hesabatlarına birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) hesabatlar ilə bərabər əsas müəssisənin maliyyə hesabatları daxil olarsa, bu Standart əsas müəssisənin ayrı-ayrı maliyyə hesabatlarının müəssisənin aralıq maliyyə hesabatlarına da daxil edilməsini nə tələb edir, nə də bunu qadağan etmir.

Seçilmiş izahlı qeydlər

17. Aralıq maliyyə hesabatlarına qeydlərdə ən son illik maliyyə hesabatlarının qeydlərində artıq təqdim olunmuş nisbətən əhəmiyyətsiz məlumatların təzələnməsinə ehtiyac yoxdur. Aralıq maliyyə hesabatı tarixinə müəssisənin maliyyə vəziyyətində və maliyyə nəticələrində baş verən dəyişikliklərin anlaşılması baxımından əhəmiyyətli olan əməliyyat və hadisələrin şərhı daha faydalıdır.
18. Müəssisə aralıq maliyyə hesabatlarına qeydlərdə ən azından aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır (bu məlumatlar əhəmiyyətlidirsə və aralıq maliyyə hesabatlarının özündə açıqlanmayıbsa). Lakin müəssisə həmçinin, cari aralıq dövrün anlaşılması baxımından əhəmiyyətli olan hər hansı əməliyyat və hadisələri açıqlamalıdır:
- (a) aralıq maliyyə hesabatlarına ən son illik maliyyə hesabatlarında istifadə olunmuş uçot siyasətlərinin və ya hesablama metodlarının tətbiq olunması haqqında bəyanat və ya həmin siyasətlərin və metodların dəyişdirildiyi təqdirdə, dəyişikliyin xüsusiyyəti və nəticələri;
 - (b) aralıq əməliyyatların mövsümlü və dövrü üyü haqqında izahlı şərhlər;
 - (c) xüsusiyyətlərinə, həcminə və tətbiq sahəsinə görə qeyri-adi olan pul vəsaitləri axınlarına və ya aktivlərə, öhdəliklərə, kapitalla, xalis gəlirə təsir edən maddələrin xüsusiyyətləri və məbləği;
 - (ç) cari maliyyə ilinin əvvəlki aralıq dövrlərində təqdim olunmuş uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklərin və ya əvvəlki maliyyə illərində təqdim olunmuş uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklərin (həmin dəyişikliklərin cari aralıq dövrünə əhəmiyyətli təsiri olarsa) xüsusiyyətləri və məbləği;
 - (d) borc və kapital qiymətli kağızlarının emissiyası, geri alınması və ödənilməsi;
 - (e) adi səhmlər və digər səhmlər üzrə ödənilmiş dividendlər (məcmu və ya səhm başına);
 - (ə) seqment hesabatlarının ilkin əsasının nədən ibarət olduğundan asılı olaraq, biznes seqmentləri və coğrafi seqmentlər üzrə seqment gəliri və nəticələri;
 - (f) aralıq dövrdən sonra baş vermiş və aralıq maliyyə hesabatlarında əks etdirilməyən əhəmiyyətli hadisələr;
 - (g) müəssisələrin birləşməsi, törəmə müəssisələrin və uzunmüddətli investisiyaların əldə olunması və ya satılması, restrukturizasiya və əməliyyatların dayandırılması daxil olmaqla, aralıq dövr ərzində müəssisənin quruluşunda baş verən dəyişikliklərin təsiri. Müəssisələrin birləşməsi zamanı, "Təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşməsi üzrə" 18 №-li MMUS-da tələb olunan məlumatlar açıqlanmalıdır; və
 - (ğ) ən son balans hesabatı tarixindən etibarən şərti öhdəlik və ya şərti aktivlərdə baş verən dəyişikliklər.
19. Digər standartlarda maliyyə hesabatlarında açıqlanmalı olan məlumatlar müəyyən edilmişdir. Bu kontekstdə maliyyə hesabatları, adətən illik maliyyə hesabatlarına və bəzi

hallarda digər hesabatlarla daxil edilən maliyyə hesabatlarının tam məcmusu deməkdir. 18-ci maddənin (g) bəndində göstərilən açıqlamalar istisna olmaqla, digər standartlarda müəyyən olunan açıqlamalar, müəssisənin aralıq maliyyə hesabatlarına maliyyə hesabatlarının tam məcmusu deyil, yalnız müxtəsər hesabatlar və seçilmiş izahlı qeydlər daxil olduğu hallarda tələb olunmur.

Milli Mühasibat Uçotu Standartları ilə uyğunluq faktının açıqlanması

20. Müəssisənin aralıq maliyyə hesabatları bu Standarta uyğun olaraq tərtib olunmuşsa, bu fakt açıqlanmalıdır. Aralıq maliyyə hesabatları Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının bütün tələblərinə cavab verməzsə, milli standartlara uyğun olaraq tərtib olunmuş hesabatlar kimi təsvir olunmamalıdır

Aralıq maliyyə hesabatlarının təqdim olunması tələb olunan dövrlər

21. Aralıq maliyyə hesabatlarına dövrlər üzrə aşağıdakı aralıq hesabatları (müxtəsər və ya tam) daxil olmalıdır:
- (a) cari hesabat dövrünün sonuna balans hesabatı və əvvəlki maliyyə ili üçün müqayisəli balans hesabatı;
 - (b) əvvəlki maliyyə ilinin müqayisə oluna bilən aralıq dövrləri üzrə (cari və bugünkü tarixə illik) mənfəət və zərər haqqında hesabatlar ilə müqayisə olunmaqla, cari hesabat dövrü üzrə və bugünkü tarixə cari maliyyə ili üçün artan qalıqlarla mənfəət və zərər haqqında hesabat;
 - (c) əvvəlki maliyyə ilinin müqayisə oluna bilən dövrü ilə müqayisə olunmaqla, cari maliyyə ili üçün bugünkü tarixə kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat; and
 - (ç) əvvəlki maliyyə ilinin müqayisə oluna bilən dövrü ilə müqayisə olunmaqla, cari maliyyə ili üçün bugünkü tarixə pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat.
22. İqtisadi fəaliyyəti əhəmiyyətli dərəcədə mövsümi xarakter daşıyan müəssisələr üçün aralıq hesabat tarixində bitən on iki aylıq dövr və əvvəlki on iki aylıq dövr üzrə maliyyə məlumatları faydalı ola bilər. Uyğun olaraq, həmin müəssisələrin əvvəlki maddədə göstərilən məlumatlardan başqa həmin məlumatları təqdim etməsi təşviq olunur.

Əhəmiyyətlilik

23. Aralıq maliyyə hesabatlarının məqsədləri üçün maddənin necə tanınmalı, qiymətləndirilməli, təsnifləndirilməli və ya açıqlanmalı olduğu barədə qərarın verilməsi zamanı, aralıq dövrün maliyyə məlumatlarının əhəmiyyətliliyi qiymətləndirilməlidir. Bu zaman, aralıq qiymətlərin qiymətləndirilmiş göstəricilərə illik maliyyə göstəricilərinin qiymətlərinə nəzərən daha çox əsaslanma biləcəyi tanınmalıdır.
24. *“Maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə”* 1 №-li və *“Uçot siyasətləri, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər üzrə”* 11 №-li Milli Mühasibat Uçotun Standartlarına əsasən maddə, onun buraxılması və ya səhv göstərilməsi istifadəçilərin maliyyə hesabatları əsasında qəbul etdikləri iqtisadi qərarlara təsir göstərə bildikdə əhəmiyyətli hesab olunur. 1 №-li MMUS, (məsələn) dayandırılmış fəaliyyətlər daxil olmaqla, əhəmiyyətli maddələrin ayrıca açıqlanmasını tələb edir. 8 №-li MUBS isə uçot siyasətləri, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklərin və səhvlərin açıqlanmasını tələb edir. Standartların heç biri əhəmiyyətliliyin qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar kəmiyyət göstəricilərini müəyyən etmir.
25. Əhəmiyyətliliyin qiymətləndirilməsi zamanı əsaslandırma həmişə tələb olunduğu üçün, bu Standard, aralıq göstəricilərin anlaşılıqlığını səbəb gətirərək, maddələrin tanınması və

açıqlanması ilə əlaqədar qərarların yalnız aralıq dövrün göstəriciləri əsasında qəbul olunmasını nəzərdə tutur. Beləliklə, misal üçün qeyri-adi maddələr, uçot siyasətləri və ya uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər, açıqlamaların edilmədiyi təqdirdə yarana biləcək qarışıqlığın aradan qaldırılması məqsədilə, aralıq dövrün göstəricilərinin əhəmiyyətliyi əsasında tanınır və açıqlanır. Burada əsas məqsəd aralıq maliyyə hesabatlarına müəssisənin aralıq dövrdə maliyyə vəziyyətinin və fəaliyyət nəticələrinin anlaşılması üçün uyğun olan bütün məlumatların daxil olunmasının təmin olunmasıdır.

İllik maliyyə hesabatlarında məlumatların açıqlanması

26. Əgər aralıq dövrdə təqdim olunmuş qiymətləndirilən məbləğ, maliyyə ilinin son aralıq dövrü ərzində əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmiş, lakin həmin son aralıq dövrü üzrə ayrıca maliyyə hesabatı tərtib olunmamışsa, bu dəyişikliyin xüsusiyyəti və məbləği həmin maliyyə ili üzrə illik maliyyə hesabatlarına qeydlərdə açıqlanmalıdır.

Tanınma və qiymətləndirmə

İllik uçot siyasətinin bir hissəsi kimi uçot siyasətinin elementləri

27. Son illik maliyyə hesabatlarının tərtib olunma tarixindən sonra uçot siyasətlərində baş vermiş və növbəti illik maliyyə hesabatlarında əks etdirilməli olan dəyişikliklər istisna olunmaqla, müəssisə aralıq maliyyə hesabatlarına illik maliyyə hesabatlarına tətbiq etdiyi uçot siyasətlərini tətbiq etməlidir. Lakin müəssisə hesabatlarının tərtib olunma tezliyi (illik, yarımillik və ya rüblük), onun illik nəticələrinin qiymətləndirilməsinə təsir göstərməməlidir. Bu məqsədə nail olmaq məqsədilə, aralıq maliyyə hesabatlarının tərtib olunması zamanı edilən qiymətləndirmələr ilin əvvəlindən cari tarixə qədər keçən dövr üçün həyata keçirilməlidir.
28. *Konseptual Əsaslara* uyğun olaraq, tanınma “elementin anlayışına uyğun gələn və tanınma meyarlarına cavab verən maddələrin mühasibat balansına və ya mənfəət və zərər haqqında hesabatda daxil edilməsi prosesidir”. Aktivlər, öhdəliklər, gəlir və xərc anlayışları həm illik, həm də aralıq maliyyə hesabatları tarixlərində tanınma üçün fundamental əhəmiyyət daşıyır.
29. Həm aralıq hesabat tarixlərində, həm də maliyyə ilinin sonunda aktivlər üzrə gələcək iqtisadi səmərələr eyni üsulla yoxlanılır. Xüsusiyyətlərinə görə maliyyə ilinin sonunda aktiv anlayışına uyğun gəlməyən xərclər aralıq hesabat tarixlərində də aktiv anlayışına cavab verməyəcək. Eyni şəkildə, aralıq hesabat tarixində öhdəlik məbləği illik maliyyə hesabatlarının tərtib olunduğu tarixə olduğu kimi həmin tarixdə mövcud olan öhdəlik məbləğini əks etdirməlidir.
30. Gəlir və xərclərin vacib xarakteristikası ondan ibarətdir ki, aktiv və öhdəliklərin müvafiq daxilolma və xaricolmaları artıq baş vermişdir. Həmin daxilolma və xaricolmalar baş vermişsə, onlarla əlaqədar gəlir və xərclər tanınır. *Konseptual Əsaslarda* deyilir ki, xərc aktivlərin azalması və öhdəliklərin artması ilə bağlı iqtisadi səmərənin azalmasının baş verdiyi və bu azalmanın etibarlı səviyyədə qiymətləndirilməsinə imkanın mövcud olduğu hallarda tanınır. *Konseptual Əsaslar* aktiv və ya öhdəlik anlayışına uyğun gəlməyən maddələrin mühasibat balansında tanınmasına yol vermir.
31. Maliyyə hesabatlarında təqdim olunmuş aktivlərin, öhdəliklərin, gəlir və xərclərin, pul vəsaitlərinin hərəkətinin qiymətləndirilməsi zamanı hesabatlarını yalnız illik olaraq tərtib edən müəssisə, maliyyə ili ərzində əldə oluna bilən məlumatları hesaba almaq iqtidarındadır. Faktiki olaraq onun qiymətləndirmələri ilin əvvəlindən cari tarixə qədər keçən dövr üçün həyata keçirilir.

32. Hesabatlarını yarım illik olaraq tərtib edən müəssisə, ilk altı aylıq dövr üzrə maliyyə hesabatlarında qiymətləndirmələrin həyata keçirilməsi üçün ilin ortasında və ya bu tarixdən bilavasitə sonra mövcud olunan məlumatları, on iki aylıq dövr üzrə isə ilin sonuna və ya bu tarixdən bilavasitə sonra mövcud olunan məlumatları istifadə edir. On iki aylıq dövr üzrə həyata keçirilən qiymətləndirmələr ilk altı aylıq dövr üzrə təqdim olunan qiymətlərdə mümkün dəyişiklikləri əks etdirəcək. İlk altı aylıq dövr üzrə aralıq maliyyə hesabatlarında təqdim olunmuş məbləğlərə retrospektiv düzəlişlər edilmir. Lakin 16-cı maddənin (ç) bəndində və 26-cı maddədə uçot qiymətləndirmələrində əhəmiyyətli dəyişikliklərin xüsusiyyətlərinin və məbləğlərinin açıqlanması tələb olunur.
33. Hesabatlarını yarım ildən daha tez tərtib edən müəssisə, hər maliyyə hesabatları məcmusunun hazırlanması zamanı mövcud olan məlumatları istifadə edərək, gəlir və xərclərini hər aralıq dövr üzrə ilin əvvəlindən cari tarixə qədər olan dövr üçün qiymətləndirir. Cari aralıq dövrdə təqdim olunan gəlir və xərc məbləğləri maliyyə ilinin əvvəlki dövrlərində təqdim olunmuş qiymətlərdə hər hansı dəyişiklikləri əks etdirəcək. Əvvəlki dövrlər üzrə aralıq maliyyə hesabatlarında təqdim olunmuş məbləğlərə retrospektiv düzəlişlər edilmir. Lakin, 16-cı maddənin (ç) bəndində və 26-cı maddədə uçot qiymətləndirmələrində əhəmiyyətli dəyişikliklərin xüsusiyyətlərinin və məbləğlərinin açıqlanması tələb olunur.

Mövsümi, dövri və ya təsadüfi olaraq alınan gəlirlər

34. Maliyyə ili ərzində mövsümi, dövri və ya təsadüfi olaraq alınan gəlirlər, əgər həmin gəlirlərin ehtimal olunması və ya təxirə salınması maliyyə ilinin sonunda uyğun olmazsa, aralıq hesabat tarixinə ehtimal olunmamalı və təxirə salınmamalıdır.

Maliyyə ili ərzində qeyri-bərabər çəkilmiş xərclər

35. Maliyyə ili ərzində qeyri-bərabər çəkilmiş xərclər, yalnız əgər maliyyə ilinin sonuna həmin xərclərin ehtimal olunması və ya təxirə salınması uyğun olduğu halda, aralıq hesabat tarixinə ehtimal olunmalı və təxirə salınmalıdır.

Qiymətlərin istifadə olunması

36. Aralıq maliyyə hesabatlarında tətbiq edilməli olan qiymətləndirmə prosedurları əldə olunan məlumatların etibarlı olmasına və müəssisənin maliyyə vəziyyətinin və fəaliyyət nəticələrinin anlaşılması üçün vacib olan bütün əhəmiyyətli maliyyə məlumatlarının müvafiq şəkildə açıqlanmasına zəmanət verməlidir. Həm illik, həm də aralıq maliyyə hesabatlarında məbləğlər adətən məntiqli qiymətlərə əsaslandığı üçün, aralıq maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı qiymətləndirmə metodlarının illik maliyyə hesabatlarına nisbətən daha çox tətbiq olunması tələb olunacaq.

Aralıq maliyyə hesabatlarında əvvəllər təqdim olunmuş dövrlərin yenidən təqdimatı

37. Uçot siyasətində dəyişikliklər, yeni Standart və ya Şərhlər həmin dəyişikliklərin tətbiqi üzrə keçid müddəalarını müəyyən etməsə, aşağıdakı şəkildə əks etdirilməlidir:
- (a) cari maliyyə ilinin əvvəlki aralıq dövrlərinin və 11 №-li MMUS-a uyğun olaraq illik maliyyə hesabatlarında yenidən təqdim olunacaq hər hansı əvvəlki maliyyə illərinin müvafiq aralıq dövrlərinin maliyyə hesabatlarının yenidən təqdim olunması; or
- (b) maliyyə ilinin əvvəlində yeni uçot siyasətinin bütün əvvəlki dövrlərə tətbiq olunmasının məcmu təsirini müəyyən etmək mümkün olmadıqda, yeni uçot siyasətinin mümkün olan ən erkən tarixdən perspektiv olaraq tətbiq olunması üçün cari maliyyə ilinin əvvəlki aralıq dövrlərinin və əvvəlki maliyyə illərinin müvafiq aralıq dövrlərinin maliyyə hesabatlarına düzəliş edilməsi.

Qüvvəyə minmə tarixi

38. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq nömrəli əmri ilə qüvvəyə minir.

ƏLAVƏ 1

“Aralıq maliyyə hesabatları” adlı 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

“Aralıq maliyyə hesabatları üzrə” Kommersiya Təşkilatları üçün 29 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən Aralıq maliyyə hesabatları” adlı 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartından (2006-cı ilin redaksiyası) götürülmüşdür. Bu Standartlar arasında başlıca fərqlər aşağıdakılardır

- 29 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı arasında əhəmiyyətli fərqlər mövcud deyildir
- 1-ci maddədə verilmiş ümumi müddəalar 29 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını “Mühasibat uçotu haqqında” qanun ilə əlaqələndirmək üçün əlavə edilmişdir
- 3-cü və 4-cü maddələr, “Mühasibat uçotu haqqında” qanunda göstəriləndiyi kimi, həmin standartı tətbiq etməli olan müəssisələri müəyyən edir
- 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına bir sıra şərhədiçi misallar, şərhələr və təqdimatlar daxildir. Müəyyən edilmiş siyasətə uyğun olaraq, bu cür misal və şərhələr 29 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda deyil, Şərhələr sənədində əhatə olunur
- 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının 21-ci maddəsində biznes fəaliyyətləri mövsümi xarakter daşıyan müəssisələrin həmin açıqlamanı verməsi “təşviq olunur”. 29 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda müvafiq maddə (22-ci maddə) bunu tələb edir.
- 34 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartının bəzi maddələrinin İngilis dili sadələşdirilmişdir.